

Grannsamverkan i flerfamiljshus – effektiv och uthållig metod Rapport från en utvärdering som genomförts som följeforskning

Halmstad den 26 januari 2012

Anders Olander (projektledare) och Tomas Jansson, Polismyndigheten i Halland,
Ove Svensson, Högskolan i Halmstad, Johanna Stakeberg, Länsförsäkringar Halland,
Henrik Svensson, Varbergs Bostads AB, Helene Blomberg, Halmstads Fastighets AB.

Sammanfattning

Grannsamverkan i flerfamiljshus har i Halland visat sig vara både effektiv och uthållig

Utvärderingens syfte var att undersöka grannsamverkan i flerfamiljshus i två bostadsområden i Halland. Bostadsområdet Sörse är beläget i Varberg och Andersberg i Halmstad. Grannsamverkan i flerfamiljshus började år 2007 i Varberg och är nu inne på sitt sjätte år och i Halmstad på sitt femte år. Rapporten redovisar en stadig minskning av brottsligheten i dessa områden efter att grannsamverkan etablerades. Med hjälp av polisens brottsstatistik (RAR) över anmälningar i Sörse respektive Andersberg har forskargruppen sökt svar på i vilken omfattning grannsamverkan bidragit till att brottsligheten i form av brott mot person, stöld och tillgreppsbrott samt skadegörelse minskat.

Grannsamverkan började med en rivstart på Sörse i Varberg år 2007 och anmälningarna av brott sköt i höjden, en följd av ökad vaksamhet och ökad benägenhet att göra anmälningar i samband med grannsamverkans etablering. Därefter sänktes förekomsten av inbrott och tillgrepp samt av skadegörelsen rejält i området. Brott mot person var mera stabilt över tid men det kan dock noteras en minskning även här. Jämfört med år 2006 innan grannsamverkan etablerades i Sörse och år 2010 har brottsligheten minskat med 37 procent. Brottsligheten på Andersberg i Halmstad har efter etableringen av grannsamverkan under hösten 2008 och början av år 2009 minskat med sammantaget 23 procent år 2010. I båda bostadsområdena noteras en stadig minskning av brottsligheten efter att grannsamverkan etablerats. Minskningen är tydligast när det gäller tillgrepp och skadegörelse. Den är också betydligt större på Sörse och Andersberg jämfört med Varbergs kommun och Halmstads kommun eller Hallands län.

Forskningsmaterialet utgjordes utöver polisens statistik över anmälningar, även av en enkät som besvarats av 503 personer samt av 48 intervjuer med nyckelpersoner och de boende på såväl Sörse som Andersberg. Grannsamverkan har visat sig vara både framgångsrik och uthållig såväl på Sörse som på Andersberg. En anledning är att den har fått växa fram organiskt i båda stadsdelarna utifrån sina skilda lokala förutsättningar. En utveckling som lett till en balans mellan social och situationell brottsprevention.

De organisatoriska lösningarna har visat sig vara uthålliga, på Sörse genom att de tar vara på de boendes engagemang, och på Andersberg genom att grannsamverkan har integrerats i bostadsbolagets verksamhet. Annat som bidragit till uthållighet är utbudet av betydelsefulla roller som grannsamverkare kan ikläda sig. De bidrar till erkännande och uppskattning av grannarna, både när det gäller att organisera sociala aktiviteter för gemenskap, gå rundor i grannskapet, samtala med grannar och föra protokoll över åtgärder för att förhindra brott och brand. De gav grannsamverkare ett erkännande och en känslomässig belöning som motiverar ett fortsatt engagemang.

Till framgångsfaktorerna hör att man som hyresgäst ges möjlighet till delaktighet i bostadsområdets utveckling. Till dessa hör även ett tydligt rättighetsperspektiv som betonar de boendes rätt till en god boendemiljö fri från brott och skadegörelse i samverkan med polis, försäkringsbolag och bostadsbolag. För att framgångsrikt kunna hävda sina rättigheter har vi identifierat några centrala egenskaper hos aktörerna inom grannsamverkan:

- Tilltro till den egna och grannarnas förmåga att värna sitt område mot brott och skadegörelse och att kunna främja gemenskap och trygghet
- Förmåga att mobilisera människor och omgivningens resurser inom grannskapet
- Förmåga att bygga hållbara alternativ som inte blir sårbara t ex beroende på ökande kostnader eller beroende på att grannsamverkan enbart vilar på ett fåtal eldsjälar

Innehållsförteckning

Kapitel 1. Inledning	6
1.1 Forskargruppens sammansättning.....	6
1.2 Syfte och frågeställningar	7
1.3 Disposition	7
Kapitel 2. En historisk tillbakablick och perspektiv på grannsamverkan	9
2.1 Grannsamverkan ur ett historiskt perspektiv	9
2.2 Nya rön om grannsamverkans effekter	12
2.4 Grannsamverkan i Halland	13
Kapitel 3. Grannsamverkan i flerfamiljshus.....	15
3.1 Det hela började med ett samtal.....	15
3.2 Regional samordning	17
Kapitel 4. Grannsamverkan på Sörse	19
4.1 Gångavstånd till centrum, skog och hav	19
4.2 Före grannsamverkan.....	20
4.3 Ryktet förbättras.....	21
4.4 En lokal identitet knuten till området.....	22
4.5 Etableringen av grannsamverkan	22
4.6 Ideella och professionella eldsjälar	23
4.7 Fastighetsskötsel och boendeservice mot brott och skadegörelse	24
4.8 På patrull i området.....	25
4.9 Personliga trygghetsstrategier	25
4.10 Grannsamverkan bidrar till en öppen atmosfär.....	26
4.11 När närheten blir störande.....	26
4.12 Gränser för grannsamverkan.....	27
4.13 En skyddad plats	27
4.14 Brottsligheten sänks med 37 procent	28
4.15 Grannsamverkan som brottsofferstöd	30
4.16 Vilken förankring har grannsamverkan i området	30
4.17 Grannsamverkan som moraliskt projekt	31
4.18 Vad bidrar till att hyresgäster engagerar sig	32
4.19 Hinder för deltagande	33
4.20 Relationen mellan formell och informell social kontroll.....	33
4.21 Stöd till grannsamverkan	34
4.21 Vad bidrar till grannsamverkans uthållighet.....	35
4.22 Förstärker grannsamverkan ett vi-och-dom tänkande.....	36
Kapitel 5. Andersberg.....	39
5.1 En ung stadsdel	39
5.2 Före etableringen av grannsamverkan	40
5.3 En identitet skapad i motstånd mot omgivningen.....	41
5.4 Etablering av grannsamverkan i etapper.....	42
5.5 HFAB tar ansvar för grannsamverkan	44
5.6 Brottsligheten sänks i området med 23 procent	45
5.7 Ökad öppenhet genom grannsamverkan.....	47
5.8 En jämförelse med Sörse	48
5.9 Att låsa dörren – en markering av en privat sfär.....	48
5.10 Trygghet förutsätter inte avsaknad av brott	49
5.11 Symbolen för grannsamverkan	49

5.12 Symbolen för grannsamverkan som inbjudan till kontakt.....	50
5.13 Motiven för engagemang i grannsamverkan.....	50
5.14 Huvudsaken att det görs något	51
5.15 Bostadsbolaget tar ett stort ansvar	52
5.16 Avgränsning mot andra hyresvärdar	53
5.17 Den yngste medlemmen i rullatorsgänget får ny livsstil	53
5.18 Vad bidrar till grannsamverkans uthållighet.....	54
5.19 Att ge för att få något tillbaka	55
5.20 Förstärker grannsamverkan ett vi-och-dom tänkande.....	56
5.21 Att slå vakt om sitt hem – ett gemensamt uppdrag.....	57
5.22 De boendes sociala nätverk.....	58
Kapitel 6. Diskussion	60
6.1 Färre brott på Sörse och Andersberg	60
6.2 Jämförelse mellan Sörse och Andersberg	61
6.3 Grannsamverkan växer fram ur lokala villkor	63
6.4 Kvalitetssäkring av grannsamverkan	64
6.6 Social brottsprevention	64
6.7 Vad kännetecknar personer som engagerar sig i grannsamverkan	66
6.9 Folkhälsoperspektiv på grannsamverkan	67
6.10 Situationell brottsprevention	69
6.11 Grannskapsprevention – balans mellan social och situationell brottsprevention	74
6.12 Grannsamverkans framgång och uthållighet	75
Referenser	77
Bilaga 1, Metod appendix.....	78
Litteraturstudier.....	78
Observationer	78
Enkätundersökningen.....	79
Analys av enkäten	81
Kvalitativa intervjuer	82
Jämförande av brottsstatistik över tid	84
Metodtriangulering	86
Referenser	88
Bilaga 2 Grannsamverkan	89
Bilaga 3 Statistik	94

Kapitel 1. Inledning

Denna rapport redovisar resultaten från ett utvärderingsprojekt av grannsamverkan i flerfamiljshus. Medan grannsamverkan i villaområden är förhållandevis väl belysta har grannsamverkan i flerfamiljshus inte rönt samma intresse från forskare eller utvärderare. Utvärderingen har varit organiserad som följeforskning där forskare samarbetat med de ansvariga för grannsamverkan. Utvärderingens resultat har därigenom fortlöpande kunnat integreras i de studerade verksamheterna och de organisationer som samverkat kring denna.

Utvärderingen har bekostats av bl.a. Polismyndigheten Hallands län, Länsförsäkringar Halland, Högskolan i Halmstad, Varbergs Bostad AB samt Halmstads Fastighets AB. Den 15 september 2009 sändes en ansökan om delfinansiering till Brottsförebyggande rådet (Brå). Den 27 oktober bifölls ansökan för en period om två år, med krav om en delrapport till Brå i slutet av år 2010 och en slutrapport den 31 januari 2012. Av Brottsförebyggande rådets beslut om ekonomiskt stöd till ”Utvärdering av grannsamverkan mot brott” (Beslutsprotokoll nr 141) framgår att Brå genom utvärderingen förväntar sig att få kunskap om hur en forskningsbaserad åtgärd som grannsamverkan fungerar i praktiken. Detta för att kunna sprida erfarenheterna vidare till andra.

1.1 Forskargruppens sammansättning

Forskargruppen bestod av kommissarierna Tomas Jansson och Anders Olander Polismyndigheten i Hallands län. De ingick i grannsamverkan i de bostadsområden i Varberg respektive Halmstad som utvärderades. Anders Olander har svarat för utvärderingsprojektets ledning och administration. Sociologen Ove Svensson vid Högskolan i Halmstad har tillsammans med trygghetsutvecklare Johanna Stakeberg från Länsförsäkringar Halland svarat för utvärderingens vetenskapliga ledning och genomförande. I forskargruppen ingick även boendekonsulent Henrik Svensson från Varbergs Bostads AB och Helene Blomberg boinflytandechef på Halmstads Fastighets AB.

Insamlingen av data har skett brett genom en surveyundersökning med 503 respondenter, 48 intervjuer och ett antal observationer, samt insamling av lokal brottsstatistik som belyser både tiden före och efter etableringen av grannsamverkan. Utöver detta har olika dokument studerats som protokoll från trygghetsvandringar och möten, informationsmaterial och policydokument. Forskargruppen har genom gemensamma diskuss-

ioner analyserat det material som samlats in. Utöver själva forskargruppen har sociologen Roger Orwén och journalisten Janine Holstein medverkat med genomförande av intervjuer av de boende i berörda bostadsområden. Sociologerna Jonas Carlsson och Jette Trolle-Shultz Jensen har lett arbetet med surveyundersökning som genomfördes av ett tjugotal studenter inom programmet sociologi och socialt utvecklingsarbete under hösten år 2010. Resultaten uppmärksammades i media och publicerades i Högskolans rapportserie (Utvärdering av Grannsamverkan, 2010).

1.2 Syfte och frågeställningar

Utvärderingens syfte är att undersöka och diskutera arbetet med grannsamverkan i flerfamiljshus i två bostadsområden i Halland. Bostadsområdet Sörse är beläget i Varberg och Andersberg i Halmstad. De frågeställningar som ska belysas är:

- Förebygger grannsamverkan brott och skadegörelse och vilka andra effekter har grannsamverkan haft?
- I vilken omfattning bidrar grannsamverkan till att de boende upplever ökad trygghet inom bostadsområdet, i trappuppgången och lägenheten?
- I vilken omfattning bidrar grannsamverkan till att stärka den formella och den informella sociala kontrollen i ett bostadsområde?
- Hur förankras grannsamverkan och vilken betydelse har det att grannsamverkan växte fram underifrån bland de boende på Sörse jämfört med uppifrån av bostadsbolaget i Halmstad?
- Vilka förhållanden bidrar till att de boende väljer att engagera sig i grannsamverkan?
- Vad bidrar till ett uthållighet engagemang inom grannsamverkan? Vilka skäl åberopar de boende som väljer att inte engagera sig i denna?

1.3 Disposition

Rapporten har indelats i ett antal kapitel. Kapitel 1 utgör inledning till rapporten och avslutas med utvärderingens syfte och frågeställningar. Kapitel 2 ger en kort historisk tillbakablick och perspektiv på grannsamverkan. Denna avslutas med en sammanfattning av konceptet grannsamverkan och hur detta tillämpas i Halland. Kapitel 3 redovisar hur grannsamverkan började i Halland. I kapitel 4 diskuteras hur grannsamverkan utvecklades på Sörse i Varberg och de resultat av denna som framkommit av utvärderingen. Efter denna följer i kapitel 5 en redovisning och diskussion av resultatet av

grannsamverkan på Andersberg i Halmstad. Kapitel 6 Diskussion tar upp och diskuterar de frågeställningar som ställdes i inledningen. I detta kapitel sammanfattas utvärderingens slutsatser.

Utvärderingens ansats och val av metoder redovisas i ett särskilt metodappendix som bilaga 1. Enkäten ligger som bilaga 2 till rapporten.

Kapitel 2. En historisk tillbakablick och perspektiv på grannsamverkan

En första insats inom forskargruppen var att göra en genomgång av tidigare projekt och av relevant forskning. Genomgången av kunskapsläget var avsedd att ge en bakgrund till utvärderingen och sätta in dess resultat i ett sammanhang. Genomgången visade bl.a. att synen på grannsamverkan förändrats under 2000-talet från en tveksam och ambivalent inställning till en uttalat positiv inställning. Förändringen kom med Brå:s rapport 2008:9 "Grannsamverkans effekter på brottsligheten" (Bennett m.fl. 2008). Rapporten hävdar att det finns evidens för att grannsamverkan har en tydlig och positiv effekt.

Ett studiebesök genomfördes av forskargruppen av grannsamverkan i Västerås. Vidare har medlemmar av gruppen deltagit i konferenser kring grannsamverkan i regi av Brottsförebyggande rådet, de allmännyttiga bostadsbolagens organisation SABO och övriga aktörer. En redovisning av projektets resultat genomfördes som en poster session i Globen på Working Life år 2010.

2.1 Grannsamverkan ur ett historiskt perspektiv

Vår livsstil och vårt sätt att utforma tillvaron skapar förutsättningarna för brottsligheten under moderniteten. Grevholm utgår från detta perspektiv när han diskuterar den historiska utvecklingen av brottsligheten i Brå-rapport 2000:22. Han beskriver i rapporten hur den snabba omdaning av samhället under 1900-talet bidragit till att skapa nya brottstillfällen samtidigt som den informella sociala kontrollen löstes upp. Lösningen formuleras som att i grannskapen återskapa något av den tidigare gemenskapen med dess sociala kontroll, som gick förlorad med samhällets modernisering.

Boende och arbete skiljs åt

Bidragande orsaker till ökad brottslighet var, menar Grevholm, att boende och arbete skildes åt med industrialismens intåg. Bönder och lantarbetare bodde på eller i anslutning till det lantbruk som var deras arbetsplats. Det gav dem uppsikt över sina ägodelar. Umgänget var dessutom begränsat till en bekantskapskrets där alla kände alla. Den informella sociala kontrollen var väl utvecklad. Både ägodelar och människor blev naturligt övervakade i ett nätverk av täta sociala relationer. Även om detta bidrog till ett

tryggt samhälle kunde detta stundtals upplevas som inskränkt och förkvävande. Till de framväxande städernas lockelser hörde en längtan efter anonymitet och frihet i folkmyllret i städerna.

Ökat välstånd och ökad fritid

En del av det ökade välståndet under senare delen av 1900-talet togs ut i fritid och fritidsaktiviteter. Det blev vanligt med rekreations- och nöjesresor utomlands eller till attraktiva platser inom landet. Sverige industrialiserades senare än länder som England eller Tyskland och många svenskar som sökte sig till städerna hade kvar sina rötter till landsbygden. Släktgården blev ett sommarnöje på landet. Andra ägnade sig åt camping och hyrde stugor. Även det en utveckling som bidragit till upplösningen av kontrollen av den personliga egendomen. Både det permanenta boendet och sommarstugan blev nya mål för brottsligheten.

Ökad individualisering

Med industrialiseringen och inflyttningen till städerna löstes bondesamhällets nära och stabila sociala relationerna upp och ersattes av mer distanserade förhållanden. Den individualiseringsprocess som påbörjats med industrialiseringen fortgick under senare delen av 1900-talet i allt snabbare takt. Den moderna familjen formas efter industrialismens krav på flexibla och lättrorliga enheter som lösgjorda från traditionella släktskapsband kunde bege sig varhelst det efterfrågades arbetskraft.

Handelsboden och handelsresande ersatt av gallerior och varuhus

Konsumtionen under bondesamhället var för det stora flertalet begränsad till det allra nödvändigaste. För många gällde att ta vara på uttjänta ägodelar, laga dem och återanvända dem. Handelsbodens och de handelsresandes utbud utgjordes av ett smalt utbud av varor med få inslag av lyx och flärd. Varorna var nogsamt kontrollerade och övervakade. Tekniska landvinningar, ökad produktivitet och ekonomiskt välstånd skapade under efterkrigstiden förutsättningar för etableringen av marknader för masskonsumtion. Handelsbodens sparsamma utbud av varor ersattes av varuhusens och galleriornas lockande exponering av ett överflöd som var tillgängligt för var och en som hade tillgång till pengar. En utveckling som samtidigt innebar att tillfällena till brott ökade dramatiskt.

Att återskapa bondesamhällets nära relationer

Lösningen på det moderna samhällets kriser och kriminalitet sågs dock inte av Grevholm som en återgång till forna tider, med utbredd fattigdom, dryckenskap, våld och misshandel. Grevholm ville istället återskapa de nära relationer och den gemenskap som han tillskrev det traditionella bondesamhället. Det skulle ske genom ökad samverkan mellan grannar. Motivet var att förebygga och motverka brott. Det fanns dock icke-önskvärda effekter av grannsamverkan som man måste vara på sin vakt mot. Grannsamverkan riskerar, om den i allt för hög grad bygger på rädsla för brott, att förstärka ett ”vi-och-dom-tänkande”. Det kan leda till ett samhällsklimat som bidrar till utslagning av personer som avviker från gängse normer. Grannsamverkan kan under extrema omständigheter leda till bildandet av ”civilgarden” som under rättsvidriga former tar över polisens arbetsuppgifter.

Grannsamverkan en import från USA

Grannsamverkan syftar till att öka tryggheten och trivseln i bostadsområdet genom att grannar har kontakt med varandra, och på ett strukturerat sätt med hjälp av ”extra ögon och öron” minskar riskerna att drabbas av brott. Grannsamverkan växte fram under 1970-talet i USA och den första verksamheten i Sverige etableras i Linköping år 1985. Uppfattningarna om grannsamverkan har varierat över tid. Grevholm (2000) sammanfattar i Brå-rapport 2000:2 dåtidens något avvaktande och tvekande inställningen till grannsamverkan: *”Resultaten från utvärderingarna är dock så splittrade att det är svårt att ge ett sammanfattande utlåtande. En bidragande orsak är att utvärderingarna är genomförda med olika metoder. En annan att verksamheterna skiljer sig kraftigt åt”* (Grevholm, 2000, sidan 18).

Erik Grevholm menar att det saknas stöd för att Grannsamverkan fungerar trots att denna sedan länge var den vanligaste brottsförebyggande metoden. Även internationella forskare var tveksamma till grannsamverkans effekt. Husain (1990) studerade resultaten av grannsamverkan i Storbritannien. Slutsatsen var att det fanns få belägg för att grannsamverkan förebygger brott. Sherman m.fl. (1997) granskade fyra utvärderingar som bedömdes hålla hög vetenskaplig kvalitet. Utvärderingarna hade kontrollgrupper och resultaten från områden med grannsamverkan kunde jämföras med områden utan grannsamverkan. Resultaten av dessa utvärderingar var nedslående. Det gick inte att säkerställa att grannsamverkan hade någon effekt på brottsligheten. Författarna slog i

slutrapporten fast att - den äldsta och mest välkända närpolisverksamheten – grannsamverkan – var ineffektiv när det gällde att förebygga brott.

2.2 Nya rön om grannsamverkans effekter

Det var först med Brå:s rapport 2008:9 ”Grannsamverkans effekter på brottsligheten” (Bennett m.fl. 2008) som inställningen till grannsamverkan ändrades. I rapporten görs en systematisk genomgång av utvärderingar av grannsamverkan. Denna genomförs av tre internationellt verksamma forskare på uppdrag av Brå. De gjorde ett urval av utvärderingar utifrån uppsatta kvalitetskriterier. Ingen svensk utvärdering uppfyllde dessa kriterier. De utvärderingar som uppfyllde kriterierna analyserades av forskarna¹. Deras slutsats var att 19 utvärderingar eller 53 procent av de utvalda utvärderingarna visade att grannsamverkan mot brott hade en signifikant önskvärd effekt på brottsligheten. De övriga utvärderingarna visade en osäker effekt (11 utvärderingar) eller en negativ effekt (6 utvärderingar). Det var således något fler utvärderingar som gav belägg för att grannsamverkan var effektiv.

Forskarna slog sedan samman ett antal utvärderingar och genomförde en metaanalys av dessa för att identifiera effekten. Resultatet av denna var att grannsamverkan sammanföll med en relativ minskning av brottsligheten med mellan 16 och 26 procent. Denna jämförelse tolkades av forskarna som evidens för att grannsamverkan bidrog till att minska brottsligheten. Grannsamverkan sågs som ett effektivt sätt att minska brottsligheten.

Det är dock, konstaterar forskarna i rapporten (Bennett m.fl. 2008), inte klarlagt varför grannsamverkan skulle vara effektiv. Grannsamverkan kan antas öka övervakningen, minska tillfällena till brott eller förbättra den informella sociala kontrollen. I de flesta utvärderingarna ges tyvärr inte information om dessa frågor. Trots att forskningsöversikten bygger enbart på utvärderingar från USA, Storbritannien, Kanada och Australien har den ansetts ha giltighet även för svenska förhållanden.

¹Syftet med forskningsöversikten begränsades till att försöka avgöra huruvida grannsamverkan lyckades nå sitt främsta mål – att minska bostadsinbrott och liknande brott i grannskapet. Övriga effekter undersöktes inte.

2.3 Grannsamverkan i Sverige idag

Grannsamverkan som metod är idag spridd över hela landet. Det finns en central samordningsgrupp, *Samverkan mot brott*, där ett flertal myndigheter och organisationer samverkar under Rikspolisstyrelsens ledning. Svenska Stöldskyddsföreningen administrerar det framtagna materialet som bekostas av de olika försäkringsbolagen tillsammans. Grannsamverkan bedrivs runt om i landet av polisen ihop med olika försäkringsbolag.

2.4 Grannsamverkan i Halland

I Halland är det Länsförsäkringar Halland ihop med polismyndigheten som håller i informationsträffar och organisering av grannsamverkan. Det samarbetet har pågått sedan 1990-talet även om kontaktpersonerna inom respektive verksamhet varierat. Det saknas dock en enhetlig övergripande informationsbank om var i länet grannsamverkan finns och när den startade, hur den fungerar och effekten av den över tid.

Etableringen av grannsamverkan i ett bostadsområde börjar med att det utses en kontaktperson för bostadsområdet och att det upprättas en kontaktlista med namn på de grannar som tackat ja till att vara med i grannsamverkan. Det är frivilligt och kostnadsfritt att delta. Minst 50 procent av de boende i ett bostadsområde ska vilja vara med för att det ska gå att starta.

Organisationen av utbildning i grannsamverkan sker lokalt, med poliser i varje kommun som ansvariga. Sedan 2011 finns det en brottsförebyggande samordnare hos polisen som har i uppdrag att samordna grannsamverkan i länet. Tidigare var det Länsförsäkringar Halland som stod för kontinuiteten med en och samma person ansvarig för grannsamverkan över hela länet. Men Länsförsäkringars uppgift och roll är inte att ha det övergripande ansvaret eller driva grannsamverkan. Det är polismyndighetens uppdrag.

Grannsamverkan under utveckling

Det stundtals låga intresset för grannsamverkansutbildningen har medfört att det utvecklats en modell för utbildning som tillämpats de senaste fyra åren. Vi annonserar i lokaltidningen veckan innan utbildningstillfället och så får de som är intresserade komma. Det kommer allt emellan noll till sjuttio deltagare per tillfälle, ett uppskattat genomsnittligt antal är tjugo-tjugofem personer.

Det material som används är det officiella materialet som togs fram av gruppen Samverkan mot brott. Försäkringsbolagen bekostar detta genom erlægga ett schablonbelopp årligen till Stöldskyddsföreningen. Materialet kan sedan beställas kostnadsfritt från föreningen. Materialet uppdaterades 2009 men har till innehåll och utformning inte förändrats nämnvärt sedan 1990-talet. Det kan konstateras att brottsmönstren idag skiljer sig från tiden när materialet skrevs.

- Man ombeds i materialet att stöldmärka gods som numera väldigt sällan stjäls. Det som stjäls är framför allt sådant som ger ”snabba pengar”, såsom bärbara datorer, smycken, pengar och bilnycklar.
- Blanketter som finns i materialet anger Polismyndigheten Stockholms län som avsändare. Ett förhållande som bör ses över om materialet även fortsättningsvis ska användas i hela riket.

Grannsamverkan har av tradition startats i villaområden som själva anmält sitt intresse att vilja starta. Den traditionen bröts dock år 2007 när Länsförsäkringar och polisen tog initiativ till att starta grannsamverkan i bostadsområden med flerfamiljshus där det varit en del inbrott, som Sörse i Varberg och Andersberg i Halmstad. Situationen i Andersberg när det gäller brott, skadegörelse och ohälsa kan närmast liknas med den i förorterna i Stockholm, Göteborg och Malmö.

Kapitel 3. Grannsamverkan i flerfamiljshus

*Grannsamverkan i flerfamiljshus började i Varberg och spreds till Halmstad med bara ett års mellanrum. I Varberg var det hyresgästerna på Sörse som tröttnade på att bilar-
na utsattes för skadegörelse på parkeringsplatsen. De tog saken i egna händer och
uppsatte av Länsförsäkringar Halland, Polismyndigheten och Varbergs Bostads AB
drog de år 2007 igång grannsamverkan i området. Deras exempel inspirerade sedan de
ansvariga inom Halmstad Fastighetsbolag att pröva metoden i ett av sina bostadsom-
råden. På Andersberg i Halmstad var det således bostadsbolaget som tog initiativ till
grannsamverkan år 2008. Förutom att initiativet till grannsamverkan togs bland hyres-
gästerna själva på Sörse och av bostadsbolaget i Halmstad skilde sig verksamheterna
även i andra avseenden. I detta kapitel diskuteras grannsamverkan i dessa områden.*

Grannsamverkan i flerfamiljshus i Halland började med ett telefonsamtal till en skade-
reglerare på Länsförsäkringar Halland. Det kom från en uppretad hyresgäst i bostads-
området Sörse i Varberg. Det gällde skadegörelse på en bil.

3.1 Det hela började med ett samtal

Hyresgästen tyckte att försäkringsbolaget istället för att bara betala ut ersättning för
skadorna på bilarna skulle engagera sig för att förebygga dessa. Ärendet hamnade där-
med hos Johanna Stakeberg som var anställd som trygghetsutvecklare på Länsförsäk-
ringar Halland. Hon beskriver hur det hela började.

Telefonsamtalet

*”Året 2006 fick jag telefonsamtal från en upprörd person, som bodde på
Sörse i Varberg. Från hans köksfönster kunde han se hur det skedde bilin-
brott på parkeringen nedanför, eller rättare sagt han visste att det skedde.
Han hade försökt få gehör hos bostadsbolaget om att sätta upp extra belys-
ning och att låta beskära träd och buskar för att öka insynen över parke-
ringsplatsen. En åtgärd som skulle avskräcka den som avsåg att bryta sig in
bilen. När hyresgästen inte fick den respons han önskade vände han sig till
försäkringsbolaget för han tänkte att det måste ligga i vårt intresse att
minska riskerna för brott. Det är ju kostnader som drabbar försäkringsbo-
laget och dess kunder.*

Jag lovade att komma förbi och titta på hans utsikt från köksfönstret när jag ändå var i Varberg några veckor senare. Jag besökte familjen och blev inbjuden i köket för att beskåda utsikten och parkeringsplatsen. Vi fick god kontakt. Både Tore som ringt mig och hans fru Gro var hemma. Jag hade med mig broschyrer om grannsamverkan mot brott och beskrev vad den går ut på. De var intresserade. Nästa steg var att få med polisen på banan innan vi kunde gå vidare. Det var endast ett telefonsamtal bort.

Vice närpolischefen – va´ bra att du ringer

Vice närpolischefen Tomas Jansson sa spontant – va´ bra att du ringer – det här är ett av mina dåliga samveten. När kan vi träffas? Och vi träffades kort tid efter det. Detta var ju en av de första kontakterna med polismyndigheten i min nya roll som trygghetsutvecklare hos Länsförsäkringar. Och visst fanns det en viss undran och skepsis kring vad Länsförsäkringar var ute efter – men när det stod klart att det handlade om att förebygga brott och inte att sälja bank- och försäkringstjänster var det grönt.

Vi träffas alla tre

Tomas Jansson tog kontakt med Henrik Svensson på Varbergs Bostads AB och vi träffades alla tre. Vi lade upp planerna för en informationsträff på Sörse i början av år 2007. Vi kontaktade Hyresgästföreningen på inrådan av bostadsbolaget. De hade ju sina kontakter i området och det var viktigt att grannsamverkan fick bred förankring och att alla goda krafter samverkade. Riskerna är ju annars att det uppstår konkurrens och motsättningar mellan olika aktörer.

Det var upptakten

Det var upptakten till grannsamverkan på Sörse. En grannsamverkan som visat sig uthållig och pågått i snart 5 år och därmed kan anses som unik för grannsamverkan i flerfamiljshus. Tore och Gro som tog initiativ till grannsamverkan är fortfarande engagerade förgrundsfigurer i denna. Grannsamverkan har också kompletterats med trygghetsvandringar i området för att se över växtlighet och belysning på flera platser. Man har även startat en slags nattvandring på kvällar och nätter där man går omkring i bostadsom-

rådet och ser till att det är lugnt och fint, att dörrar till källare är stängda och låsta etc. Man tar också kontakt med ungdomar som hänger i bostadsområdet för att lära känna dem och detsamma gäller andra grannar runt om på gårdarna. Det har också lett till att bingokvällar arrangerades för dem som är intresserade.

En snöboll var satt i rullning

Tomas Jansson och jag som samhällsaktörer blev överraskade över all positiv respons vi fick genom grannsamverkan i Sörse. Tomas fick många positiva samtal till polisstationen med meddelanden om hur grannsamverkan utvecklades och särskilt förvånande var det för polismyndigheten som är van vid att personer bara ringer in när de är missnöjda eller när brott har skett. Atmosfären bland hyresgästerna som hörde av sig var vänlig och uppskattande. Dessa berättelser bidrog till att vi insåg att vi hade varit med om att sätta en snöboll i rullning som rullade vidare av egen kraft.

Den positiva starten med grannsamverkan på Sörse gav mersmak och jag tog kontakt med den boinflytandechefen Helen Blomberg på Halmstads Bostadsbolag AB (HFAB). På ett lunchmöte beskrev jag erfarenheterna från Sörse och undrade om det fanns intresse att starta något liknande på Andersberg i Halmstad. Helene Blomberg blev entusiastisk och under år 2008 bjöd HFAB ihop med polismyndigheten och Länsförsäkringar Halland in till ett upptaktsmöte för de boende på Andersberg. HFAB utsåg någon som fick ansvaret att gå runt och knacka dörr och informera de boende och rekrytera kontaktpersoner. Det gav grannsamverkan på Andersberg en flygande start.”

3.2 Regional samordning

Länsförsäkringar Halland har en samordnande roll på regional nivå när det gäller grannsamverkan eftersom den funktionen saknats hos polismyndigheten (fr.o.m. halvårsskiftet 2011 finns en regional brottsförebyggande samordnare hos polisen). Polisen är annars den myndighet som har det övergripande ansvaret för Grannsamverkan men de har hittills skickat alla ärenden till Länsförsäkringar. Länsförsäkringar har svarat på frågor från allmänheten, tagit kontakt med polisen när någon velat starta grannsamverkan och anordnat upptaktsmöten, alltifrån annonser i media till deltagit ihop med poli-

sen i själva genomförandet samt försett bostadsområden som kommer igång med material.

År 2007 fanns ingen organisation på regional nivå som självklart hade ett ansvar för att sprida erfarenheter av grannsamverkan inom länet. Utan Länsförsäkringar Halland hade initiativet som togs i Varberg inte spridits vidare till Halmstad. Det var i februari år 2007 som grannsamverkan startade på Sörse för att sedan sprida sig till Andersberg året därpå. Initiativet till grannsamverkan kom från de boende själva på Sörse medan det på Andersberg kom från Halmstad Fastighets AB. Vi kommer längre fram i rapporten diskutera vad det inneburit för verksamheterna i de båda kommundelarna.

Kapitel 4. Grannsamverkan på Sörse

År 2007 etablerades i Halland den första grannsamverkan i flerfamiljshus. Det sker på bostadsområdet Sörse i Varberg. Året dessförinnan hade det gjorts en trygghetsundersökning i Varberg med syfte att ta reda på hur invånarna upplevde tryggheten. Sörse ingick i undersökningen under beteckningen Varberg-söder. Undersökningen visade att det fanns många som inte kände sig trygga i området.

Sörse är ett bostadsområde beläget i Varberg. Varbergs Bostads AB svarar för områdets förvaltning. Bolaget är helägt av kommunen. Området byggdes under slutet av 1960-talet och består idag av 872 lägenheter. Antalet boende uppgick till ca 3 000 personer år 2009 och medelåldern bland de boende var 42 år. Av de boende hade 494 personer annat ursprungsland än Sverige. Området består av flerfamiljshus med två eller tre våningar. Även om området där grannsamverkan bedrevs inte hade några höghus fanns det höghus i anslutning till detta. Standarden på lägenheterna är hög. Lägenheternas storlek varierar från ett rum och kök till fyra rum och kök. Många av lägenheterna har inglasade balkonger.

Särskilt lägenheterna i utkanten av området är attraktiva. De ligger på markplan och medger en rymlig uteplats är attraktiva. På gården ligger barnens lekplatser och andra mötesplatser. För hyresgästerna finns en gemensamhetsanläggning med motionshall och bastu. Förråd finns endera i lägenheten eller i källaren.

4.1 Gångavstånd till centrum, skog och hav

Varbergsbor uppfattar att området ligger i stadens utkanter, men det ligger endast ett par km från centrum. Det ligger nära både skog och hav, med Påskbergsskogen och stranden vid Apelviken (www.varbergsbostad.se). Vissa lägenheter har havsutsikt om trädens lövverk inte skymmer denna. I anslutning till området finns butiker, skolor, apotek, vårdcentraler, motionshall etc. För ungdomar finns det en ungdomsgård där ungdomar kan koppla av på kvällarna. För äldre finns det på Sörse/Söderhöjd en träffpunkt i en källarlokal. En gång i veckan anordnas Bingo efter initiativ från grannsamverkan.

Bild 1. Vy över del av bostadsområdet Sörse i Varberg

4.2 Före grannsamverkan

När Sörsebor berättar om problemen i området före grannsamverkan ligger beskrivningarna långt från den verklighet som råder i många förorter i storstäderna. Den personliga upplevelsen av situationen kan emellertid vara fullt jämförbar med den som görs i dessa områden. Varberg hör annars till de kommuner som har en förhållandevis låg brottslighet. Även sociala problem uppges ligga på en låg nivå. Det är inte heller brottslighet och sociala problem som tas upp i första hand av de intervjuade hyresgästerna. Berättelserna om situationen före grannsamverkan handlade till en början mest om att bostadsområdet när det var nytt gav ett kallt och tråkigt intryck. Men det berättades även om störande inslag och om personer som inte passade in i bilden.

”När jag flyttade in på 70-talet var det tråkigt och kallt. Inga träd och buskar. På den tiden hade man inte uteplatser, bara gångar mellan husen. Hyrorna var billiga man kan nästan inte bo så pass billigt någon annanstans.”

Det fanns bland de intervjuade en uppfattning om att personer som uppträdde störande hörde till grupper som saknade förutsättningar att bo i ett eget boende utan stöd. När den gruppen inte längre sökte sig till Sörse i samma omfattning som när bostadsområdet var nytt upplevde många hyresgäster att området hade stabiliserats.

”Sen flyttade – upplevde jag det som – många som störde till ett annat bostadsområde i Varberg.”

4.3 Ryktet förbättras

Det dåliga rykte hyresgästerna upplevde att Sörse haft tidigare förmedlades och förstärktes av media. I berättelserna om utvecklingen av området gjordes ofta en koppling mellan ”de andra” som inte passade in och brottsligheten och skadegörelsen på området. Det konstruerades ett före när ”de andra” satte sin prägel på området och ett efter när de avflyttat och denna klingat av. Med en annan sammansättning av hyresgäster uppgav några av intervjupersonerna att de upplevde att området stabiliserats. Detta bidrog, enligt deras mening, i sin tur att den mediala bilden av Sörse förändrades.

”Det var mycket bråk och inbrott och ett annat klientel tidigare. Det bidrog till skriverierna. Vi uppfattas nu på ett annat sätt. Nu är det ett bra bostadsområde, det är också bra kontakter med invandrarna, trots att jag i och för sig inte umgås med dem. Det stjäls en del cyklar och i förråd, men det har minskat. Gällande cyklar är det nog personer som kommer in med lastbil och stjälar.”

Tiden före grannsamverkan på Sörse beskrivs av en dam som bott där sedan 1992. Intervjun sker i hennes kök, med kaffe och kakor. Hon verkar tycka att det är trevligt att diskutera utvecklingen i området. Hon ser fram emot resultatet av utvärderingen och vill gärna ha eget exemplar av rapporten. Hon undrar vad grannarna har svarat. Hon är själv inte aktiv i grannsamverkan men ser positivt på denna. I likhet med många andra hyresgäster som intervjuades tycker hon att Sörse befriat sig från sitt dåliga rykte. Hon känner sig trygg i området och uppskattar de förändringar som gjorts av miljön i området.

”Förr hade vissa delar av Sörse dåligt rykte, jag tycker inte att det är så längre. Är inte rädd när jag kommer hem på kvällen. Jag går inte så ofta genom området eftersom jag bor i utkanten av detta. Det finns emellertid inget som hindrar mig från att göra det, om jag skulle vilja det. Jag har inte några problem med det. Det är lummigt och upplyst, de har förändrat området, med träd och buskar och blommor, inga planteringar i raka rader

som det var förr. Men inte så mycket att gömma sig bakom heller. Buskagen ligger inte längre kant i kant med gångvägen som det var innan. Det finns dock ett hörn precis bredvid min lägenhet där det skulle behövas gatlyktor. Det blir för lång sträcka utan gatlyktor. Jag känner mig inte otrygg, även om jag alltid har dörren låst.”

4.4 En lokal identitet knuten till området

Det finns hos många hyresgäster en känsla av gemenskap och en identitet som hyresgäst hos Varbergs Bostads AB och på Sörse. Denna känsla fanns redan före grannsamverkan men den förstärktes genom denna. Att grannsamverkan kunde etableras i området skulle delvis kunna förklaras av att denna gemenskapskänsla fanns bland hyresgäster och bara behövde en utlösande händelse för att ta sig konkreta uttryck. Ett annat uttryck för denna var att många som bott på Sörse tidigare sökte sig tillbaka till området.

”Stod i kö 11 år för att komma till Sörse, tidigare bott i Tvååker, nära till allt, billiga hyror. Bott här i omgångar, 1983-1990 och 2007-2011, vill stanna tills jag dör... och någon bär ut mig... Det är lugnt, i utkanten, och grannsämjan är unik, vi har jättekul ihop och hjälper varandra. Är själv en ”fan” till Varbergs bostad, det fungerar jättebra – rena drömmen att bo här. De kommer direkt om något behöver åtgärdas – det är aldrig några problem”

4.5 Etableringen av grannsamverkan

Initiativtagare till grannsamverkan på Sörse var hyresgästerna Tore Rydberg och Gro Nordtvét. Deras reaktioner på brottsligheten och skadegörelsen bidrog till etableringen av grannsamverkan på Sörse. Numera är denna väl etablerad i de boendes medvetande. Av dem som besvarade enkäten som ingick i utvärderingen uppgav 81 procent att de kände till verksamheten. Ansvaret för denna var dock begränsad till en inre kärna om 17 personer. Gruppen har i stort sett haft samma sammansättning sedan grannsamverkan etablerades i området. Den består av dem som tog initiativ till verksamheten och de grannar som från början engagerade sig i denna. Denna inre kärna fungerar bra tillsammans och upplever inget behov av nyrekrytering till gruppen. Det finns dock en

diskussion om att vidga gruppen till att innefatta även yngre personer. Detta för att bland annat säkra rekryteringen till verksamheten för framtiden.

4.6 Ideella och professionella eldsjälar

De som driver grannsamverkan har haft en kontaktperson hos polisen i tidigare vice närpolischefen Tomas Jansson. Till en början kunde de nå honom dygnet runt på hans mobiltelefon. Hans engagemang i grannsamverkan gick långt utöver vad som rymdes i hans tjänstgöring. Hans inställning smittar av sig på hyresgästerna. De engagerar sig och gör regelbundna vandringar och kontroller i området. Tanken är att förebygga brott och öka gemenskapen mellan grannarna med förhoppning om att minska anonymiteten och därigenom öka tryggheten i området (Svensk Polis 2009, nr 9). En av initiativtagarna bland hyresgästerna berättar:

”Grannsamverkan startade när jag skrev till Varbergs bostad att ta ner träd och glesa ut buskar vid parkeringen. Dessa hade inte hållits efter och växt igen. De skymde utsikten över parkeringen. Det gjorde att man inte kunde hålla koll på bilarna som riskerade att utsättas för både inbrott och förstörelse. Det måste ju vara bättre att förebygga detta än att kasta ut försäkringspengar på skadorna. Stakeberg vid Länsförsäkringar föreslog att om det fanns tio personer som ville kunde de hjälpa oss att starta grannsamverkan. Vi hade ett informationsmöte med ca 50 personer och redan samma kväll blev det 17-19 personer som tog på sig ansvaret för verksamheten. Sedan har vi hållit ihop”.

Det brukar lyftas upp att grannsamverkan förutsätter eldsjälar bland de boende, likt Tore Rydberg och Gro Nordtvét, om den ska komma igång. Man bortser dock ofta från att detta kan gälla även de professionella aktörerna, inom polisen, bostadsbolagen och försäkringsbolagen. Trygghetsutvecklare Johanna Stakeberg vid Länsförsäkringar Halland är en sådan professionell eldsjäl. Hon beskriver upptaktsmötet på Sörse.

”Initiativet till grannsamverkan fick stor genomslagskraft i media. Det var ett ordentligt inslag i TV4 Halland inför informationskvällen där reportern gick runt och intervjuade hyresgäster om de tänkte gå på mötet eller inte och vad de tyckte om initiativet. Tidningarna skrev om det också. Inbjudningar hade skickats ut genom bostadsbolaget till samtliga hyresgäster och

mötet hölls i hyresgästföreningens lokaler. När kvällen kom fylls hela lokalen till bredden av grannar som undrade vad grannsamverkan var.”

Det finns, som vi kunde konstatera redan inledningsvis, ett väl utarbetat koncept för grannsamverkan i villaområden som kan användas även för grannsamverkan i flerfamiljshus. De introduktionsmöten som genomförs är vanligen mycket uppskattade. Av de utvärderingar som genomförts av samtliga introduktionsmöten i länet under åren 2007, 2008 och 2009 och som besvarats av 437 mötesdeltagare framgår att nära nog samtliga (99 %) deltagare uppfattar information som mycket bra eller bra. De uppger att den gett ny kunskap om brottsligheten, inspiration att förebygga brott och praktiska tips hur detta kan göras.

4.7 Fastighetsskötsel och boendeservice mot brott och skadegörelse

Av intervjuerna framgår att grannsamverkan bidragit till ökad gemenskap på Sörse. Det gäller inte bara grannar emellan utan även i relationen till de anställda på Varbergs Bostads AB som arbetar i området. Både fastighets- och trädgårdsskötsel samt städning sköts av egen personal inom bostadsbolaget. Det bidrar till att skapa goda relationer till hyresgästerna. Utvecklad fastighetsskötsel och boendeservice kan, enligt Grevholm (2000), vara ett sätt att förebygga brott i områden med flerfamiljshus. Fastigheter och områden som signalerar att här bor personer som bryr sig om sitt boende, verkar inte lika ofta bli utsatta för skadegörelse, som områden som signalerar förfall och att ingen bryr sig. Att utveckla fastighetsskötseln kan innebära att lampor i utomhusarmaturen byts när de tjänat ut och att skadegörelse åtgärdas snabbt.

På Sörse har bostadsbolagets anställda ett utökat ansvar för tryggheten och trivseln i området, och att samarbeta med de boende och hålla sig informerade om deras önskemål. Det kan handla om att byta ut lås, säkra fönster och dörrar, sektionera förrådsutrymmen i källare och på vindar, röja buskage, förbättra belysningen och liknande åtgärder.

”Det har blivit mer trivsamt. Det här med grannsamverkan gör att folk kontaktar oss som är engagerade och hejar. Kommer aldrig att flytta! Vaktmästare kommer direkt när man säger till, det är bra service. Det är mycket socialt, alla stannar och pratar, har fått mer närkontakt ju längre tid jag bott här. Lärt känna många, och vet vilka folk är. Det är nog en trygghet för

många att vi inom grannsamverkan kan hålla ett öga på vad som sker. Vi är ju inte bara nyfikna, utan det är för allas säkerhet som vi engagerar oss. Det blir en trygghet för dem som är äldre, vi ringer på och svarar de inte så kollar vi upp om det är något”.

4.8 På patrull i området

Att grannsamverkan bidragit till ökad trygghet i området kan många berätta om. *”De som smugit i källargångarna vet nu att de kan bli upptäckta. Nu är de och uteliggarna borta. De vet att grannsamverkan är och kollar”.* De rundor som grannsamverkarna tar i området bidrar till den upplevda tryggheten. På dessa rundor uppmärksammas allt från utbrunna glödlampor som behöver bytas till sådant som kräver polisens insatser.

”Vi är 15 personer som vandrar i området, och kollar källare och hela området. En gång i veckan minst, ibland fler och cirka en timme. Det är ju på ideell basis så vi går när vi kan. Vi skriver en rapporteringslista till Varbergs bostad med text lampor som behöver bytas, om det saknas lås i någon hyresgästs förråd eller att något står i vägen och blockerar nödutgångar. Om det är inbrott eller misshandel ringer vi polisen. Vi gör inget om det är alkohol- eller drogmissbrukare, vi får inte agera på egen hand, vi förvarnar polisen och ger dem signalementet”.

4.9 Personliga trygghetsstrategier

Alla hyresgäster upplever dock inte situationen på samma sätt utan de utvecklar egna strategier för att undvika risker och hot. De kan berätta om att de pratar i mobilen eller har nyckelknippan i handen för att försvara sig. Det vanligaste är dock att man håller uppsikt är vaksam och undviker konfrontationer med det som upplevs skrämmande.

”Jag undviker helst gångtunnlarna. De är obehagliga man vet inte vad som väntar i andra änden. När jag är ute är det ofta med andra som bor här, så vi kan ha sällskap hem. Jag går aldrig i skogen efter mörkrets inbrott, där har hänt mycket. Om jag är ute och ser ett gäng ungdomar försöker jag vanligen vika av innan vi möts.”

Trygghet beror inte enbart av faktiska förhållanden utan kanske i lika hög grad av hur man upplever dessa. Äldre oroar sig högre grad än yngre för våldet i samhället, även

om de själva sällan blir föremål för det. Unga män som kanske inte skänker våldet en tanke blir däremot oftare offer för våld.

4.10 Grannsamverkan bidrar till en öppen atmosfär

Den enkätundersökning som genomförs inom ramen för utvärderingen på Sörse besvarades år 2010 av 249 hyresgäster på Sörse och av dem var 162 kvinnor och 87 män. Den tog upp frågor om hur de boende upplevde tryggheten i boendet. Enkäterna besvarades som intervjuer med ett antal fasta och några öppna svarsalternativ. Genom att distribuera enkäten i samband med personliga besök ville forskargruppen öka svarsfrekvensen och undvika missförstånd på grund av språksvårigheter. En tredjedel av enkätens frågor tog upp upplevelsen av trygghet i förhållande till bostadsområdet, den egna lägenheten, personlig egendom, barn, grannkontakter och fordon som bilar.

Hyresgästerna medger i svaren på enkäten att de blivit öppnare mot varandra genom grannsamverkan. Nästan alla (94 %) som besvarar enkäten uppger att de brukar hälsa på sina grannar när de möter dem, men en kort hälsningsfras är inte självklart ett uttryck för en djupare gemenskap? Ehn (1996) menar dock att dylika umgängesritualer bidrar till att skapa en känsla av tillhörighet och markera gränser till omgivningen.

4.11 När närheten blir störande

Grannkontakter är vanligen något positivt, men oönskade grannkontakter som tränger sig på kan upplevas som något plågsamt. En intervjuperson funderar på om hon ska söka sig från bostadsområdet eftersom hon uppfattar grannarnas vanor som störande.

”De två-tre senaste åren har det blivit stökigt i trappan. Jag skulle aldrig få för mig att föra ett sådant liv. Jag översköljs hela tiden av deras problem, av allt från sjukdomar till missbruk.”

De störande inslagen har dock minskat med grannsamverkan. Grannsamverkan bidrar, menar 88 procent av hyresgästerna som besvarade enkäten, till att det känns tryggt genom nattvandringarna i området. Drygt 52 procent instämmer helt eller delvis i påståendet att de inte skulle tveka att vistas i bostadsområdet efter mörkrets inbrott. Det hindrar inte att 31 procent angav att de föredrog att ha sällskap när de vistades nattetid i området. Ett svar som var vanligare bland kvinnor än män. Utlandsfödda hyresgäster medgav i större utsträckning än andra att de drog sig för att vistas ute i bostadsområdet

på egen hand efter mörkrets inbrott. De ansåg även i större omfattning än övriga hyresgäster att belysningen borde förbättras i området.

4.12 Gränser för grannsamverkan

Grannsamverkan etableras ofta som öar av trygghet i en kommun. Ett speciellt problem uppstår när ett område med andra förvaltare skär in i bostadsområden där det bedrivs grannsamverkan. På Sörse har bostadsbolaget ansvaret för belysningen de första hundra metrarna längs en gångväg. När bostadsområdets borte gräns passeras, lite längre fram, på gångvägen övergår ansvaret för belysningen till kommunen. Upplevelsen är dock för de flesta att de fortfarande befinner sig i samma bostadsområde. Kommunen är emellertid inte lika lyhörd för grannsamverkans krav och rycker inte omedelbart ut för att byta en enskild lampa. De har sina rutiner och fastställda serviceturer. Både bostadsbolaget och de som svarar för grannsamverkan kan ha svårt att förklara för hyresgästerna att det råder olika regler för belysningen längs gångvägarna.

4.13 En skyddad plats

Sörse upplevs som en skyddad och trygg plats för barn. När det gäller barnens trygghet instämmer nära 80 procent av dem som hade uppgett i enkäten att de har barn i påståendet att barnen kan vistas ute i bostadsområdet utan tillsyn av någon vuxen. Något fler 87 procent instämmer helt eller delvis i påståendet att barn kan gå ensamma hem från skolan, bussen eller fritidsgården.

I grannsamverkan ingår bland annat att be någon ha uppsyn över lägenheten när man är bortrest. Det var 48 procent som instämde helt eller delvis i påståendet att de självklart skulle be någon granne att ha koll på deras hem när de reste bort.

De flesta låste dörren om sig när de var hemma. Det var 88 procent av dem som besvarade enkäten som medgav att de låste ytterdörren om sig när de var hemma. När de gav sig ut för att slänga soporna uppgav 47 procent att de brukade låsa dörren efter sig. Utlandsfödda var mer noga med att låsa om sig jämfört med övriga hyresgäster. När det gällde personlig egendom var det 48 procent av dem som besvarade enkäten som instämde i påståendet att deras ägodelar förvarades på ett tryggt sätt i deras förråd. Att grannsamverkan medfört en förändring i bostadsområdet återkommer även i intervjuerna. Det tillskrivs i hög grad de egna aktiviteterna men även lyhördheten för de boendes önskemål hos bostadsbolaget.

”Förändrats? Javisst! Det har blivit lugnare, och det har klippts ner träd så att man kan se längre från balkongerna, belysningen har blivit bättre. Vi kollar efter trasiga lampor, dörrar, kollar källare, vi rycker i alla dörrar. En gång var det brandrök i en källare, det är sådant vi kan upptäcka. Grannsamverkan är ögon – vi har redan hunnit avstyra en brand. Det blir en trygghet för alla som bor här, att det finns någon i varje bostadslänga som håller koll.”

En annan förändring verkar vara att hyresgästerna genom ökad sammanhållning blir mer medvetna om frågor som rör bostadsområdet och dess förvaltning i stort. *”Det har lett till många diskussioner om hur området kan utvecklas, t ex om vi ska ha kort istället för nyckel till dörrarna”*. Engagemanget i grannsamverkan har också lett till en ökad självmedvetenhet om sitt eget bidrag till boendemiljön.

4.14 Brottsligheten sänks med 37 procent

Grannsamverkan i flerfamiljshus på Sörse är inne på sitt sjätte år. Den etablerades som nämnts tidigare år 2007. Riktas uppmärksamheten mot den brottslighet som är knuten till bostadsområdet kan en tydlig effekt noteras. Brottsligheten minskar med 37 procent om man jämför brottsligheten år 2006 före grannsamverkan med situationen år 2010 några år efter att grannsamverkan införts. (Se tabell 1 nedan.)

Tabell 1. Tillgrepp, skadegörelse och brott mot person på Sörse i Varberg under åren 2005 till och med 2011, enligt polisens statistik över anmälningar

År	Tillgrepp	Skadegörelse	Brott mot person	Samtliga	Index
2005	144	28	27	199	100
2006	75	23	33	131	66
2007	108	42	25	175	88
2008	78	31	30	138	69
2009	57	17	36	110	55
2010	47	14	21	82	41

Den brottslighet på Sörse som jämförs över tid i tabell 1 består av inbrott och tillgreppsbrott, skadegörelse och brott mot person. Valet av brottskategorier har skett utifrån deras relation till området och grannsamverkan. Spaningsbrott som narkotikahandling är ofta mer beroende av polisens insatser. Ett sätt att underlätta jämförelser av brottsutvecklingen över tid är att jämföra index mellan olika år. Vi sätter index till 100 för brottsnivån år 2005 i området. Grannsamverkans effekt över tid kan sedan analyseras genom en jämförelse av hur värdet förändras på index för åren 2007-2010 i tabellen. Det har mer än halveras från år 2007 till 2010.

Den tillfälliga ökningen år 2007 när grannsamverkan etablerades kan ses som en naturlig följd av att de boendes vaksamhet och benägenhet att göra anmälningar ökade. De åtgärder som vidtas efter denna flod av anmälningar medför tillsammans med effekterna av grannsamverkan att anmälningar året därpå minskar rejält. Det gäller både inbrott, stöld och tillgreppsbrott samt skadegörelse. Brott mot person verkar vara mera stabilt över tid dock noteras en minskning även här.

Ska man undersöka vad grannsamverkan har inneburit kan det ske genom att nivån på brottsligheten före grannsamverkan jämförs med situationen efter att denna etablerats. På Sörse sker etableringen av grannsamverkan under en intensiv period av år 2007. Det innebär att år 2006, året innan grannsamverkan etablerades, utgör en naturlig utgångspunkt för mätningar av grannsamverkans effekt. Brottsligheten det året har jämfört med brottsligheten år 2010 minskat med 37 procent. Vilket kan jämföras med situationen i Varberg i sin helhet och i Halland. Under perioden år 2006 till år 2010 har i Varbergs kommun lägenhetsinbrotten och skadegörelsen minskat med 18 procent och brott mot person i stort sett oförändrad. Ser man till länet har lägenhetsinbrotten ökat under motsvarande period med 14 procent. Sörse har således genom grannsamverkan sänkt brottslighet jämfört med både Varbergs kommun och i Hallands län. (Se bilaga 3)

Ett annat sätt att mäta betydelsen av grannsamverkan är jämförelse av medelvärden för brottsligheten tiden före grannsamverkan med tiden efter att denna etablerats. Medelvärdet för brottsligheten under perioden år 2005 och 2006 före grannsamverkan ligger enligt polisens statistik på 165 anmälda brott årligen. Detta kan jämföras med medelvärdet om 110 brott för åren 2008, 2009 och 2010 efter att grannsamverkan etablerats. Efter att grannsamverkan etablerats har således medelvärdet för brottsligheten minskat med 55 brott per år jämfört med åren innan grannsamverkan.

Varbergs Bostads AB har gjort egna trygghetsundersökningar under år 2008 och år 2010. I likhet med statistiken visar trygghetsundersökningarna på en upplevd minskning av brotten och stölderna i området. De redovisar en skillnad från 4,0 till 4,5 mellan åren 2008 till 2010. Henrik Svensson, Varbergs Bostads AB, menar att grannsamverkans rundor och kvällsvandringar är den enskilda insats som betytt mest för reduceringen av brottsligheten. De är både noggranna och omfattande. Grannsamverkare går ned i källare, stänger upplåsta dörrar och ser till att inga obehöriga befinner sig där. De håller

kontakt med närpolisen under sina rundor. Området med dess parkeringsplatser patrulleras även av anställda vaktare och vid anmälningar av trygghetsjouren.

4.15 Grannsamverkan som brottsofferstöd

Av intervjuerna med de boende på Sörse framgår att grannsamverkan kan ses som en form av brottsofferstöd. Att förstå tillvaron och lära känna de processer som bidrar till skadegörelse och brott ger den enskilde en rationell förklaring till sina egna reaktioner. Tillvaron blir därigenom både begriplig och hanterbar. En effekt av grannsamverkan verkar vara att de boende återerövrar något av den naturliga självklarhet med vilken de reagerar på brott och hot om brott.

”Har haft ett inbrottsförsök. Såg när de lyste in och att någon försökte ta sig in genom fönstret och dörren på balkongen med en skruvmejsel. De var tre, en på vakt utanför. Jag knackade och de försvann. Det var det enda obehag jag haft. Jag trivs i min lägenhet. Varför ska jag flytta? Vi har ju vår grannsamverkan som stöd. De kollar även om dörrarna är låsta, kollar lampor och sådant. Och ser de något konstigt så ringer de polisen. Vi vet att de finns där, och det innebär naturligtvis en trygghet.”

Vi återkommer till grannsamverkan som brottsofferstöd i den avslutande diskussionen.

4.16 Vilken förankring har grannsamverkan i området

Förankringen av grannsamverkan bland de boende innefattar förankringen av själva verksamheten i området men också av ledarskapet för denna. Grannsamverkan växte på Sörse fram efter ett enskilt initiativ som fångades upp av Varbergs Bostads AB, Polismyndigheten och Länsförsäkringar Halland. Det kom att bli initiativtagarna som blev de drivande inom grannsamverkan. Eller som någon uttrycker det i en intervju: *”Gro och Tore bestämmer, de har startat och det är de som bestämmer. Gro är ordförande och har fått förtroendet, bra att kunna ringa Gro eller Tore om något händer. Det fungerar bra som det gör”*. Deras ledarskap legitimeras av deras engagemang och personliga utstrålning. De har i hög grad kommit att förkroppsliga grannsamverkan på Sörse. Med erfarenhet från föreningsvärlden och idrottsrörelser har de gedigna kunskaper om hur idéburna verksamheter ska drivas. Många, både bland hyresgästerna och inom bostadsbolaget, bävar inför tanken att de ska tröttna och sluta.

”Utan Gro och Tore hade det inte varit samma standard. Gro gör ett jättejobb, står alltid pall, utan dessa bägge eldsjälar hade det varit tufft. Det måste finnas några som håller i det och som brinner för det. De ser till att det blir möten, bingo m.m. Förstår inte att Gro orkar. Fantastiskt att Gro och Tore orkar, fast de inte är avlönade”

Betoning av det lokala

Hyresgästerna betonar värdet av att grannsamverkan leds av några som bor på Sörse och som kan området.

”Ja, bra att de som bor på området är med, beundransvärt att de ställer upp utan betalning, det måste vara något som driver dem. De har lokalkännedom, de är inte några som kommer utifrån. De har bott här länge, känner till området, vet hur det funkar just här och vad som har varit.”

Grannsamverkan framstår av enkätundersökningen som väl förankrad bland hyresgästerna. Den verkar ha sitt starkaste fäste bland äldre och bland kvinnor. Enkätundersökningen besvarades av 249 hyresgäster på Sörse och av dem uppgav ungefär en tredjedel att de bodde själva. Lika många svarade att de var två personer i hushållet. Den sista tredjedelen av dem som besvarat enkäten uppgav att de var tre eller fler personer i hushållet.

4.17 Grannsamverkan som moraliskt projekt

Av fältanteckningarna från utvärderingen framgår att kvinnor ofta resonerade moraliskt och motiverade engagemanget i grannsamverkan med att de gjorde det för att förbättra situationen även för övriga hyresgäster. De beskrev sitt engagemang som ett långsiktigt projekt som handlade om hur boendet skulle utvecklas på sikt. I övrigt skilde det sig inte från männens. Det betonade frågor om säkerhet och trygghet, strävan efter gemenskap och viljan att begränsa utsattheten för brott. Kvinnor demonstrerade i den genomförda enkäten en utbredd kunskap om grannsamverkan. Av samtliga kvinnor som besvarade denna medgav 85 procent att de hört talas om och kände till grannsamverkan i området. Bland männen var det 77 procent som medgav detta.

Av enkäten framgår att grannsamverkan har sitt starkaste fäste bland pensionärerna i området. Av de pensionärer som besvarade enkäten uppgav 91 procent att de kände till att det bedrevs grannsamverkan i området, vilket kan jämföras med kategorin studenter

där 52 procent uppgav att de kände till grannsamverkan. Ser vi till dem som var aktiva i grannsamverkan var 62 procent över 56 år.

”Vi har lärt känna många genom grannsamverkan! Är inte med, men stöttar så gott vi kan. Känner mig mycket tryggare och har så mycket mer vänner nu. Gro och Tore är jättebra, de har bland annat dragit igång bingo som är något att se fram emot. De har också legat på om bättre lekplatser, vilket är bra då det är många barn. Tidigare var det inbrott och knark men de sista åren har det lugnat sig. Förr vågade jag knappt gå ner i tvättstugan, men nu vågar jag. Det var otäckt när folk låg i källaren. Då frågade jag mig om jag skulle våga bo kvar. Nu vill jag inte flytta! Det känns tryggt och har lärt känna många. Tänk att grannsamverkan med bingo gör skillnad.”

Patrullering och avhysning av ovälkomna uteliggare kan tillsammans med bingo en kväll i veckan bidra till att förankra grannsamverkan i medvetandet hos de boende och då särskilt bland de äldre hyresgästerna.

4.18 Vad bidrar till att hyresgäster engagerar sig

De som engagerade sig i grannsamverkan i England motiverades, enligt Trevor Bennet (1989), ofta av rädslan för brott i deras omgivning. Han fann i en engelsk undersökning att de som engagerade sig i grannsamverkan gjorde detta som en reaktion på brottsligheten i området. De upplevde brottsligheten som skrämmande och något som borde åtgärdas. På Sörse var hotbilden inte densamma och motiven mer sammansatta och varierade. De flesta betonade ökad säkerhet och trygghet i området medan andra lyfte upp gemenskap och gemensamma aktiviteter. I något fall var det dock erfarenheten av att ha varit utsatt för brott som var drivkraften.

Av intervjuerna framgår att det är en kärna om 17 personer som engagerar sig och arbetar för grannsamverkan på Sörse. Av enkätundersökningen framgår att kvinnor dominerar och att det är vanligare att de deltar på möten. Det var också vanligare att de deltog mera regelbundet. De personer som engagerade sig var vanligen pensionärer, men det fanns även enstaka studenter, arbetssökande men även personer som arbetade eller har en anställning. Av enkätundersökningen framgick att det bland hyresgästerna som var pensionärer och arbetssökande som kunskapen om grannsamverkan var mest utbredd.

4.19 Hinder för deltagande

Alla har dock inte möjlighet att delta i verksamheten. Bristande tid var ett återkommande argument, i likhet med sjukdom, hög ålder och bristande ork. Det finns även de som avstår från att engagera sig eftersom de tycker sig sakna information om vad grannsamverkan innebär. Av dem som besvarade enkäten uppgav 46 procent att de ville ha mer information om grannsamverkan.

Men det finns också andra hinder för att engagera sig i grannsamverkan på Sörse. Det kan vara svårt att komma in i en väl sammansvetsad grupp och hitta en roll i denna. Bland de aktiva finns inget uttalat behov av att fler skulle engagera sig. De som sade att de kunde tänka sig att engagera sig i grannsamverkan efterlyste en bredare sammansättning i gruppen av aktiva i grannsamverkan som en förutsättning för att de skulle engagera sig. Andra angav att fler och mer varierade aktiviteter skulle kunna underlätta för dem att engagera sig i grannsamverkan. De var inte intresserade av att patrullera området eller ägna sig åt bingo.

4.20 Relationen mellan formell och informell social kontroll

Det kan vara svårt att särskilja myndigheternas och bostadsbolagets formella sociala kontroll från den informella sociala kontrollen som hyresgästerna svarar för i bostadsområdet. I grannsamverkan förutsätter de varandra. Den informella sociala kontrollen i form av att aktiva hyresgäster som patrullerar i området skulle snabbt upphöra eller urarta till medborgargården om de inte hade stöd och kunde lämna vidare sina iakttagelser till polisen och bostadsbolaget. På Sörse verkar de aktiva inom grannsamverkan vara medvetna om gränsdragningen gentemot polisens ansvarsområde.

”Om det är inbrott eller t ex misshandel ringer vi polisen. Vi gör inget om det t ex är alkohol- eller drogmisbrukare, vi får inte agera, vi förvarnar och ger signalement. Vi kollar efter trasiga lampor, dörrar, kollar källare, vi rycker i alla dörrar. Grannsamverkan är ögon – vi har redan hunnit rädda en brand men vi är inte poliser.”

Av den enkät som genomfördes framgick att både de aktiva inom grannsamverkan och övriga hyresgäster satt en tydlig gräns för sitt engagemang. Endast 27 procent höll med om att de skulle gå fram och konfrontera en främmande person som de mötte i källaren. Att se och informera vidare var den gyllene regeln. Omvänt skulle 90 procent an-

mäla till polisen om någon bröt sig in i en bil. Att lämna tips till polisen var en självklar del av grannsamverkan.

De som vill vara aktiva och delta i grannsamverkans rundvandringar i området måste kunna avgöra var gränsen går mot polisiära insatser. Utbildning av grannsamverkare som patrullerar området bidrar till att göra gränsen mellan den formella myndighetskontrollen och grannsamverkans informella sociala kontroll synlig. I några fall har oklarheter på den punkten lett till att företrädare för bostadsbolaget eller för polisen fått ingripa och tydliggöra uppdragets begränsningar.

4.21 Stöd till grannsamverkan

De hyresgäster som arbetar ideellt med grannsamverkan behöver utöver det formella stödet även uppmuntran av polis, bostadsbolag och försäkringsbolag. I början när verksamheten var ny skedde detta ofta spontant, efterhand övergick emellertid även grannsamverkan till vardagen. Detta påpekas av en av de aktiva inom grannsamverkan.

”Det känns som om polisen slipper en hel del arbete genom vår insats och försäkringsbolagen och bostadsbolagen tjänar på det. De kunde kanske uppmuntra oss mer, kanske visa mer uppskattning. Det var mer go i början när grannsamverkan startade, det har mattats av lite.”

Johanna Stakeberg på Länsförsäkringar Halland är medveten om betydelsen av uppmuntran av de aktiva inom grannsamverkan. Hon berättar att hon ofta pratar med Tomas inom polisen och Henrik inom Varbergs Bostads AB om detta. Hon tycker sig inte ha funnit en form för det stöd och den uppmuntran som verksamheterna behöver för att vara uthålliga över tid.

”Jag har kontakt med Tore och Gro på Sörse och har träffat dem över en fika när jag varit i Varberg och de brukar höra av sig när de behöver material om grannsamverkan, lite priser till bingon eller så. Vi har varit bra på att starta upp och sämre på att följa verksamheten sedan. Det arbete de gör är väldigt mycket värt och det är klart att vi behöver ha en fungerande form för stöd, feed-back och uppmuntran. Det är helt klart ett förbättringsområde för oss allihopa.”

I ett inledande skede har grannsamverkan på Sörse vilat på ett antal eldsjälar, både bland de boende och inom polisen och försäkringsbolag. Grannsamverkan har inte varit förankrad i organisationerna utan vilat på personliga relationer. Detta har visat sig vara ett framgångskoncept, men det gör grannsamverkan sårbart och det kan vara svårt att avgöra vem som ytterst har ansvar för verksamheten. En risk för verksamheter som är beroende av eldsjälar är att engagemang i verksamheter som saknar gränser leder till utbrändhet och utmattning.

Både hyresgäster och bostadsbolag kan dock på sikt vänta sig positiva ekonomiska effekter i form av lägre kostnader för fastighetsunderhåll och höjt marknadsvärde på bostadsmarknaden. Men än så länge saknas det erfarenheter av hur samverkan ska gå över i mer reguljär verksamhet utan att hyresgästernas inflytande går förlorad.

4.21 Vad bidrar till grannsamverkans uthållighet

Grannsamverkan på Sörse har visat vara uthållig. Johanna Stakeberg, Länsförsäkringar Halland, konstaterar att:

”Gänget som ingår i grannsamverkan är nu snart inne på sitt sjätte år. De gör sina kvällspromenader och kollar källarutrymmen, förråd och annat och jag vet att de vid flera tillfällen slagit larm när det inte stått rätt till, när en slang låg och läckte vatten i en källare. De har förebyggt flera brott och polisens händelserapporter var under en period nere i 60 procent av vad den brukade ligga på innan grannsamverkan började och det är ju fantastiskt.

Uthålligheten i grannsamverkan kan bero på att de som engagerade sig i grannsamverkan på Sörse var väl förankrade i bostadsområdet. De flesta som deltog aktivt hade bott åtta år eller längre i området. De som bott ett år eller kortare på Sörse gick mera sällan på möten. Av intervjuerna framgick att särskilt de som var arbetslösa upplevde att grannsamverkan gav dem mycket tillbaka.

”Det har gett väldigt mycket, området har blivit tryggare, vi har hjälpt Varbergs bostad mycket. Vi får höra att vi gör ett väldigt gott arbete, bra samarbete mellan Varbergs bostad och oss. Det ger bättre självförtroende, man har en uppgift. Speciellt när man inte jobbar, är det viktigt att känna att

man har en uppgift, känner sig behövd, känner att man duger något till.

Risken är stor att man blir isolerad när man inte har något arbete”.

Uthållighet är också beroende av att man upplever att man får något tillbaka av sitt engagemang i grannsamverkan. Abira Reizer (2007) redovisar från en studie av 123 volontärer att tillfredsställelse av personliga motiv bidrog till uthållighet i grannsamverkan. Det förutsätter att de boende ges möjlighet att engagera sig i verksamheter som upplevs som meningsfulla. Det kan vara bingo och rundor i grannskapet. Flera av de intervjuade vittnar om att det innebär något särskilt att dra på sig grannsamverkansvästen. De blir genom detta någon att räkna med i bostadsområdet.

”Men det känns som om man har en slags uniform när man sätter på västen, det inger respekt... När man får på västen känner man sig som en tjänsteman, det känns bra att ha en uppgift. Det är inte heller någon som ger sig på en, vi är alltid två och två.”

Uthållighet kan även komma av gemenskap och sammanhållning. Något som flera tar upp under intervjuerna är att det behövs träffar bara för att umgås. Det ses som ett sätt att hålla grannsamverkan vid liv, och ett tillfälle att rekrytera nya medlemmar. På träffarna kan man utbyta erfarenheter och få tips av polisen. Flera menar också att det vore önskvärt med mer uppmuntran.

”Möte varannan månad, är nog nödvändigt, annars får man ingen feedback. Måste kunna diskutera ’detta hände – hur gjorde du? Bra att träffas för att lufta vad som har hänt. Även göra lite kul saker ihop, behöver inte var något märkvärdigt, bara att träffas.”

4.22 Förstärker grannsamverkan ett vi-och-dom tänkande

Det ges i några intervjuer uttryck för främlingskap inför vissa grupper i samhället. Grupper som vid något tillfälle anges som ”de andra” är bland annat ”invandrare”, ”ungdomar”, ”gäng”, ”personer med psykiska funktionshinder”, ”de vars hyra betalas av socialförvaltningen” och ”uteliggare”. Vi har under utvärderingen inte funnit stöd för att grannsamverkan skulle förstärka ett vi-och-dom tänkande i Sörse. Den risken är sannolikt störst när engagemanget för grannsamverkan främst bygger på rädsla för andra grupper. Det har som vi konstaterat tidigare inte varit fallet på Sörse.

Personer med utländsk härkomst omnämns både med positiva och negativa förtecknen. En kvinna menar att det på senare år flyttat in flera personer med utländsk bakgrund i bostadsområdet. Det har, enligt hennes mening, påverkat området både positivt och negativt.

”Förändrats. Ja, mer invandrare, både för och nackdelar, många beter sig illa, slänger sopor utanför sophuset, städar inte i tvättstugan, men många är också väldigt öppna och trevliga. Det livar liksom upp.”

Det finns även dem som är mera odelat positiv till att det finns flera nationaliteter i området. En ung man, 25 år, ser fram emot nya grannar med utländsk bakgrund. Det innebär nya upplevelser och gemenskap.

”Jo, det är bra! Vi träffas i trappan, eller sitter i trädgårdsmöblerna på framsidan. Ny granne i trappan, vi umgås redan.”

Ett sätt att ändra på det främlingskap som råder, menar en intervjuperson, är att rekrytera personer med utländsk bakgrund till grannsamverkan. Endast ett fåtal är aktiva nu. För dem som känner sig otrygga skulle situationen förbättras. Det skulle även vara ett sätt att lösa upp situationen med ett ”vi” och ”dem andra”.

”Det är inga invandrare som är aktiva i grannsamverkan, kanske skulle vi göra fler aktiviteter för att lära känna varandra? Många är pigga på att prata och umgås, kan vara så att de inte vågar ta steget?”

Ungdomar kan, av enstaka hyresgäster, uppfattas som skrämmande om de står i en klunga eller pratar högt och för oväsen. De bor hos föräldrarna eller i mindre lägenheter. Deras första lägenhet är vanligen ett genomgångsboende innan de bildar familj och får andra anspråk på boendet.

”I vissa trappor flyttas det ofta, särskilt där det är ettor och tvåor, som Lektorsvägen 1-13 där bor det främst ungdomar.”

Att ungdomar flyttar ofta gör att övriga hyresgäster inte lär sig känna igen dem. De förblir därmed för några en anonym och något hotfull grupp. Ett sätt att ändra på inställningen till ungdomar bland hyresgästerna i området skulle vara, menar någon, att engagera dem i grannsamverkan.

”Velat ha fler yngre som engagerar sig i grannsamverkan. Det finns olika åldrar i området, kanske fler aktiviteter för yngre, inte bara för äldre, så att fler trivs. Det är mest pensionärer som är aktiva i grannsamverkan, de som jobbar kanske inte orkar? Men det är inga gäng längre. Vi ser ungdomar när vi är ute och går, men de ser att vi inte är ute efter att jaga dem.”

Personer med psykiska funktionshinder kan tack vare nya mediciner och effektiva behandlingsmetoder leva och bo som andra. Det händer dock att några får återfall och behöver vård. En hyresgäst uttrycker under en intervju sin frustration över att bostadsbolaget erbjuder dem lägenhet på Sörse.

”Är stökigt ibland, många med problem flyttar in. Det är olika i olika trappor, men nu har det varit jättemycket problem i min trappa. Varbergs Bostads AB tar ju inte reda på något om dem som flyttar in. Jag har en granne med psykiska problem, en gång kom ambulans för att hämta grannen, det är jobbigt.”

Grannsamverkan som uttryck för ett övervakningssamhälle tas upp och ifrågasätts av enskilda hyresgäster. De menar att de som är aktiva inom grannsamverkan får känslig information om hyresgästerna och att det kan råda osäkerhet om hur denna hanteras.

”Negativt med grannsamverkan? Nej det tror jag inte, men de som är med får mycket insyn i människors liv. Jag vet inte om de håller tyst, har hört att det pratats ibland om vissa. Det är inte bra.”

De allra flesta tycker att det är bra att hyresgästerna själva driver grannsamverkan, men det finns även röster för att bostadsbolaget vore bättre lämpad för uppgiften. Bostadsbolaget uppfattas som mer neutralt när det kommer till hanteringen av personliga uppgifter.

Kapitel 5. Andersberg

År 2006 genomfördes en trygghetsundersökning i Halland av Länsförsäkringar Halland, Halmstads kommun och polismyndigheten. Av de 15 kommundelar som undersöktes i Halmstads kommun utmärkte sig Andersberg av låga värden när det gällde trygghet och höga värden för otrygghet. Andersberg var enda område i Halland som uppvisade otrygghetstal jämförbara med förorterna i Stockholm, Göteborg och Malmö. Det framkom att de boende kände sig otrygga på grund av inbrott i förråd, källare, vind, garage, stöld och skadegörelse av fordon samt överfall och misshandel utomhus. Resultatet av trygghetsundersökningen bidrog till att grannsamverkan etablerades på Andersberg under hösten år 2008 och början av år 2009. Efter detta finns det dessutom 436 engagerade hyresgäster på Andersberg, uppdelade på 23 trapphus och 20 kontaktombud.

Andersberg är ett bostadsområde som växte fram i slutet av 1960-talet i sydöstra delarna av Halmstad nära industriområdet, men också med utsikt över havet från höghusen i området. Området begränsas av två stora trafikleder. Bostäderna är av hög kvalitet och de utgörs av ca 1 800 hyresrätter i 3-8-våningshus. Antalet boende uppgår till 4 200, varav cirka 57 procent är födda i annat land än Sverige. De flesta kommer från Jugoslavien, många kommer även från länder som Irak, Bosnien, Hercegovina, Vietnam, Turkiet och övriga delar av världen.

5.1 En ung stadsdel

Andersberg är en ungdomlig stadsdel. Medelåldern bland de boende ligger på 34 år, till skillnad mot medelåldern i hela kommunen som ligger på 41 år. Arbetslösheten är hög bland de boende. Sysselsättningsgraden är låg i jämförelse med Halmstads övriga delar, endast 42 procent av de boende i åldern 20-64 år förvärvsarbetar.

Ohälsotalet för de boende på Andersberg ligger bland de högsta i riket för stadsdelar som omfattas av det lokala utvecklingsavtalet (LUA) som slöts mellan Regeringen och ett antal kommuner för att förbättra situationen i vissa särskilt utsatta områden. Halmstad upplevs av genuina halmstadsbor som en segregerad stad med en uppdelning av de boende utifrån vilken sida om Nissan de bor. På "öster" är i folkmun en beteckning för stadens arbetarbostadsområden. Denna grovt förenklade uppdelning har fortfarande ett

visst stöd folkmedvetandet. Andersberg ligger i likhet med andra nyare bostadsområde i Halmstad på ”öster”.

Andersberg är väl försett när det gäller offentlig service, skola, medborgarservice, bibliotek, hemtjänst, fältverksamhet, vårdcentral, kollektivtrafik och äldreomsorg. Det finns även 18 privata företag, exempelvis restauranger och gatukök, frisörer, bensinstationer, färghandel samt en större matbutik.

5.2 Före etableringen av grannsamverkan

Med miljonprogrammen skulle bostadsbristen byggas bort. Ambitionerna var höga och de nya lägenheterna hade hög standard. Rationella metoder gav billiga hyror. För att öka trivseln och säkerheten separerades biltrafiken från innergårdarna. Bebyggelsen var blandad med omväxlande höga och låga hus. När husen byggdes sågs de länge av samtiden som uppvisningsobjekt. Andersberg utgjorde inget undantag från detta. Den som flyttade till Halmstad på 1970-talet möttes av bilder på den ”vita staden” som fått sitt smeknamn efter de vita funkisplattor som klädde fasaderna. Efter hand drabbades Andersberg något oförtjänt av samma öde som andra delar av miljonprogrammets områden och hamnade i vanrykte. En

intervjuperson berättar om att områdets dåliga anseende gjorde att han tvekade att berätta för andra var han bodde.

”När jag växte upp i Halmstad kallades det här Pakistan... När jag flyttade hit fick jag omvärdera allt, jag trivs bra här. Har mest ont av andras uppfattning om Andersberg, inte alltid kul att säga att jag är från Andersberg... Men jag trivs här och känner många. Tänkte häromdan att höghusen är som en småstad, där alla känner varandra.”

En ung man, 24 år, berättar under intervjun om de fördomar han hade om Andersberg. Fördomar som han fick tillfälle att ompröva när han flyttade in och fick egna erfarenheter av att bo på Andersberg.

”Hade fördomar om Andersberg som ett ”ställe” med inbrott och bråk. Ett ställe som man skulle undvika och egentligen inte på bo. Men den bilden har förändrats totalt för mig. Folk är trevliga här, jag blir enbart vänligt bemött. Det har även hänt ganska mycket runt husen. Området har blivit upprustat. Lägenheterna också.”

Andersberg jämfördes ofta med beryktade bostadsområden som Rosengård i Malmö och Stockholms förorter. Skottlossning, bränder och mord bidrog till den mediala bilden av området. En ung kvinna, 28 år, hävdade under intervjun att det var media som underblåste svartmålningen av området.

”När jag flyttade till Andersberg var det flera som sa: jaha, hon flyttar till det där stället där folk mördar varandra. Men det är media som förstorar upp, händer något dåligt så blåses det upp. Jag har träffat journalister som medger att de förstorar upp rubriker. Bra med Andersbergsfestivalen för då kan folk komma hit och se själva hur det är, bara kolla runt och ha det bra.”

5.3 En identitet skapad i motstånd mot omgivningen

Den gängse bilden bland de intervjuade var att de trivdes bra i området. Det verkar finnas en ”Andersbergsidentitet”, en slags motståndsidentitet, liknande den som Manuel Castells (1997) beskriver i boken Nätverkssamhället. Denna växer enligt Castells fram i motstånd mot medias och storsamhällets fördomar. Många av intervjupersonerna lyfter upp och beskriver människorna på Andersberg som mer hjälpsamma och öppna jämfört

med övriga Halmstadsbor. Tre intervjupersoner som bott på området - sedan 1980, 1985 respektive 1992 – och som ser sig som ”Andersbergsbor” menar att de trivs med människorna och gemenskapen, men även med närheten till havet och till butiker och annan service. Bättre människor än de man hittar här får man leta efter är deras omdöme om sina grannar. Inslagen med många nationaliteter bland hyresgästerna framhålls ofta som ett bidragande element vid konstruktionen av en ”Andersbergsidentitet”.

”Jag trivs här, är rotad, vill inte flytta, grannarna är goa, det är bra gemenskap. Trevliga grannar från bland annat Iran och Irak, hjälper till med telefon, nycklar eller annat, viktigt att hjälpas åt.”

Det verkar framförallt vara gemenskapen som ger bostadsområdet dess särprägel, där folk från olika länder, åldrar och annan bakgrund hejar på varandra, och umgås på olika sätt. Det verkar finnas en dynamik och en positiv energi i alla olikheter och en generös atmosfär. Det uttrycks av en ung man under intervjun som att Andersberg är en stad i staden med sin egen kulturblandning:

”Ju längre jag bott här, desto mer tycker jag om området, med Lidl, bibliotek, frisör, saker för barn, de har verkligen gjort mycket på området, det är som en liten stad. Vi respekterar varandra, oavsett var vi kommer från, vilken religion vi har, vi dömer inte varandra. Det är det som jag gillar.”

Hur ett bostadsområde upplevs är självfallet beroende av vilka referenspunkter betraktaren har. En av de intervjuade verkar förvånad över frågan om han upplever sig trygg på Andersberg. Han jämför med Los Angeles och rycker på axlarna åt intervjuarens fråga.

”Varför skulle jag inte göra det? Känner mig alltid trygg på Andersberg var jag än befinner mig på området - vi tar hand om varandra här. Känner oro? Nej! Har bott i Los Angeles... Där var det mycket som hände som gav anledning till oro. Här är ju lugnt.”

5.4 Etablering av grannsamverkan i etapper

Etableringen av grannsamverkan skedde på initiativ av bostadsbolaget under hösten år 2008 och början av år 2009. Det sågs enligt intervjuerna av många hyresgäster som en del av bostadsbolagets omsorger om boendemiljön. Dessa omsorger upplevdes som tecken på äkta engagemang och inte som åtgärder för att öka företagets vinster.

”Mycket har förändrats över tid. Det är stor förändring av området. Innan var det slitna hus, de vita eternitplattorna var sjaskiga. Nu är det mycket mer grönt och mer planerat av HFAB, med snygga nyrenoverade hus. HFAB engagerar sig mer i aktiviteter, eftersom finns HFAB-folk på plats. Positivt. Bra att bostadsbolaget bryr sig. Inte bara tjäna pengar, utan också bry sig”.

Etableringen av grannsamverkan sker i etapper med början under september år 2008 och början av år 2009. Det är därför naturligt om medvetenheten om grannsamverkan inte omedelbart genomsyrar hela området. Vissa inslag i grannsamverkan kräver inte heller detta. De framstår i huvudsak som en angelägenhet för bostadsbolaget, som ett förstärkt ”skalskydd” i form av sektionering av förrådsutrymmen i källare och vindar, taggsystem till dörrar, utrustning av entréer som ställer krav på resurser. Detta och andra förändringar som fler och upprustade lekplatser, beskurna buskage och fler mötesplatser, med aktiviteter för både yngre och äldre upplevs visserligen som positivt, men det kräver ingen mobilisering av de boende. Det gäller även tillgången till samlingslokaler i området som upplevs som en förutsättning för gemenskapen i området och utvecklingen av en gemensam ”grannskapskänsla”.

”Mycket har hänt med jättefina parker och fotbollsplanen. De gör verkligen saker för folket, som Anderbergsfestivalen en gång om året. De ordnar för äldre i 109:an, så att de kan sy och sticka och annan sysselsättning. Det är bra för ungdomarna att det finns fotbollslag och fritidsgården Puls. Det har också blivit fint i centrum med Medborgarservice, bra att kunna använda datorerna där, eller fika och läsa, vi gamlingar kan spela schack, läsa tidning.”

Medborgarservice är en mötesplats i området med kulturvårdar, där anordnas onsdagsaktiviteter, vetenskapscafé, framtidskonferenser, invånardialoger, brandinformation av räddningstjänsten. Lokalerna används även för möten och sammankomster bl.a. för kontaktombuden. En annan resurs i området är Föreningshus 117 varifrån Nattvandrarna utgår.

En egen variant av grannsamverkan

Ledningen för HFAB var redan från början klar över att den måste utveckla en egen variant av Sörse-modellens grannsamverkan. Grannsamverkan måste bygga på grannskapets egna förutsättningar. På Sörse hade initiativet kommit från hyresgästerna själva

och sedan drevs av dem. På Andersberg kom däremot initiativet från bostadsbolaget som också byggde upp organisationen med kontaktombud för olika trappuppgångar. Grannarnas deltagande i grannsamverkan varierade. Det var viktigt när de rekryterades att det tydligt framgick vad som förväntades av dem. De som ville engagera sig ytterligare i gemensamma aktiviteter för deras egen skull i området hade andra möjligheter än grannsamverkan för detta.

Några hyresgäster som intervjuades knöt bostadsbolaget satsning på grannsamverkan som en konsekvens av en skottlossning som ägt rum på området.

”Det var bra att skottlossningen ägde rum, HFAB var tvungna att lyssna till de boende, mycket viktig sommar, många förändringar har skett efter det”

På samma sätt som på Sörse blev det en eldsjäl som tog hand om det praktiska genomförandet av grannsamverkan. Det var Gitel Börjesson en av bostadsbolagets kundvärdar som fick uppdraget. Hon hade starkt stöd hos sin närmaste chef Helene Blomberg som även var initiativtagaren. Uppbackningen från Länsförsäkringar Halland och polisen var inledningsvis den samma som på Sörse. Det var dock tydligt att bostadsbolaget tog ett samlat ansvar för utvecklingen.

Det naturliga stället att börja grannsamverkan på uppfattades som höghusen på Andersberg. HFAB:s kundvärdar började med att systematiskt knacka dörr och informera de 496 hyresgästerna i höghusen om grannsamverkan. Det fanns en föreställning om att anonymiteten var som störst där. Vid dörrknackningen frågade man om någon var intresserad att bli kontaktombud för sin trappuppgång. Själva arbetet med dörrknackningen tog två månader och den 15 juli år 2008 hölls det första upptaktsmötet med intresserade kontaktombud. Totalt hade 21 kontaktombud anmält sig under dörrknackningskampanjen att representera 16 trappuppgångar. Det kom dock dubbelt så många till upptaktsmötet.

5.5 HFAB tar ansvar för grannsamverkan

Intresset för grannsamverkan var stort och polisen och Länsförsäkringar Halland informerade om vad grannsamverkan innebar. Mötesdeltagarna ombads att fundera över om de ville fortsätta med sitt åtagande och ett nytt möte hölls den 9 september 2008 för att de skulle få tillfälle att diskutera uppdraget mera i detalj. Även på detta möte medverkade polisen och Länsförsäkringar Halland. Deras roll skulle dock bli en annan än på

Sörse. Där hade de en stödjande roll gentemot de boende som initierat grannsamverkan. På Andersberg tog HFAB helt över ansvaret för grannsamverkan och år 2009 ägnades åt att bygga upp grannsamverkan och etablera den på Andersberg.

När det gällde polisens engagemang på Andersberg uppfattade hyresgästerna det som om detta svalnade redan efter några veckor. Deras insatser bedömdes av de äldre hyresgästerna även mot bakgrund av att området tidigare haft en populär kvarterspolis på Andersberg. Jämfört med den tiden framstår grannsamverkan som en neddragning av insatserna i området.

”Väktare och polis borde synas mer. Det har varit kvarterspolis innan, inte bara när det hände något. Ungarna tyckte det var roligt, de kunde fråga saker och anmäla om det hänt något. Det var lättare att ta kontakt med dem än att ringa. Själva närvaron verkade lugnande. Polisen lärde sig också problematiken här på Andersberg. Om snatteri och småbrott. Många ungdomar tyckte det var pinsamt att få träffa en polis de känt sedan dagis.”

Kontaktombud i varje trappuppgång

HFAB gick grundligt tillväga när de bygger en organisation för grannsamverkan.

Basen för grannsamverkan utgjordes av utsedda kontaktombud. Kontaktombuden började med att presentera sig för sina grannar, lappar med deras namn sattes upp i trapphusen. Kontaktombuden hade regelbundna möten med Gitel Börjesson som fått samordningsansvar för verksamheten. Till en början under år 2009 träffades kontaktombuden en gång i månaden. De ansträngde sig för att få med så många hyresgäster som möjligt. Deltagande i grannsamverkan markerades med symbolen för grannsamverkans som fästs på dörrkarmen. Man fick i en första omgång med sig nära 300 hyresgäster.

Kontaktombudsträffarna tog sig under hösten år 2009 mer regelbundna och strukturerade former. Kontaktombuden träffades sex gånger om året. Träffarna gavs efterhand tematiska inslag med inbjudna gäster såsom företrädare för KRIS, räddningstjänsten, POSOM m.fl. I slutet av år 2009 fick alla kontaktombud en speciellt utformad namnskylt att bära när de knackade på hos sina grannar.

5.6 Brottsligheten sänks i området med 23 procent

Vi har med hjälp av att polisens brottsstatistik (RAR) över anmälningar försökt finna svar på i vilken omfattning grannsamverkan bidragit till att brottsligheten i form av

brott mot person, stöld och tillgreppsbrott samt skadegörelse minskat. Det är samma kategorier av brott som mätts på Sörse. Det finns dock skillnader mellan Sörse och Andersberg. Brottsligheten ligger på en väsentligt högre nivå på Andersberg jämfört med Sörse. Den har också inslag av en brottslighet som saknas på Sörse.

Grannsamverkan etablerades stegvis på Andersberg. Den påbörjades september år 2008 för att ta fart under första halvan av år 2009. Det gör det svårare att sätta en tydlig gräns mellan ett före och ett efter grannsamverkans etablering. År 2008 betraktas som ”före grannsamverkan” och som utgångspunkt för jämförelse av grannsamverkans effekter. Grannsamverkan bedöms inte ha haft den utbredningen under årets sista del att den påverkat situationen. Det blir således nivån på brottsligheten under år 2008 som jämförs med nivån på brottsligheten år 2010.

Den brottslighet på Andersberg som jämförs över tid i tabell 2 nedan är tillgreppsbrott inklusive stöld och inbrott, skadegörelse och brott mot person. Brottsligheten inom dessa kategorier har minskat från 400 brott år 2008 till 309 brott år 2010. En minskning om sammanlagt 91 brott eller 23 procent.

Tabell 2. Tillgrepp, skadegörelse och brott mot person på Andersberg under åren 2005 till och med 2010 enligt polisens statistik över anmälningar

År	Tillgrepp	Skadegörelse	Brott mot person	Totalt	Index
2005	260	79	105	444	100
2006	233	68	94	395	89
2007	238	138	124	500	113
2008	190	86	124	400	90
2009	189	61	135	385	87
2010	138	91	80	309	70

Ett sätt att underlätta jämförelser av brottsutvecklingen över tid är att jämföra index mellan olika år. Vi satte index till 100 för brottsnivån år 2005 i området. Grannsamverkans effekt över tid kan sedan analyseras genom en jämförelse av hur värdet förändras på index för åren 2008-2010 i tabellen. Vi kan notera en stadig minskning från år 2008 efter att grannsamverkan etablerats på Andersberg. Det framgår även att nivån på brottsligheten varierar från 2005 och framåt. Skillnaden mellan år 2008 och 2010 är dock påtaglig.

Situationen på Andersberg kan jämföras med situationen i Halmstad i sin helhet och i Halland. Under perioden år 2008 till år 2010 har i Halmstads kommun lägenhetsinbrotten ökat med 15 procent och skadegörelsen minskat med 17 procent och brott mot per-

son minskat med mellan 5- 16 procent. Ser man till länet har lägenhetsinbrotten ökat under motsvarande period med 12 procent. Grannsamverkan på Andersberg har således bidragit till att sänka lägenhetsinbrotten och brottsligheten i övrigt jämfört med både Halmstads kommun och i Hallands län. (Se bilaga 3)

Trygghetsvandringar 2007-2010

Två protokollförda trygghetsvandringar genomfördes under perioden 2007 till 2010. Dessvärre går det inte att utläsa någon förändring av protokollen från dessa. De riktade uppmärksamheten mot olika förhållanden. Trygghetsvandringen i maj år 2007 noterade behov av upprustning av grönytor, av en nedlagd tvättstuga och av lekplatser. Det fanns vidare anmärkningar mot att området var skräpigt, att det förekom klotter och skadegörelse. År 2010 i november genomförs trygghetsvandringen på kvällstid. Det blev belysningen och gångvägarna i området som hamnade i fokus. Det förekommer inga noteringar om skadegörelse eller nedskräpning.

Enkätundersökning av upplevd trygghet

Den enkätundersökning som genomfördes på Andersberg besvarades av 254 hyresgäster i december år 2010. Den undersökte hur de boende upplevde tryggheten i boendet. Enkäterna innehöll ett antal fasta men även några öppna svarsalternativ. Genom att på detta sätt distribuera enkäten genom personliga besök ville forskargruppen öka svarsfrekvensen och undvika missförstånd på grund av språksvårigheter. En tredjedel av enkätens frågor tog upp upplevelsen av trygghet i förhållande till bostadsområdet, den egna lägenheten, personlig egendom, barn, grannkontakter och fordon som bilar.

5.7 Ökad öppenhet genom grannsamverkan

Den öppenhet som flera intervjupersoner menar kännetecknar Andersbergsborna förbättras enligt enkäten av grannsamverkan. Hyresgästerna medger i svaren på enkäten att de blivit ännu öppnare mot varandra genom grannsamverkan. Flertalet (79 %) av dem som besvarar enkäten uppger att de brukar hälsa på sina grannar när de möter dem. De som uppgav att de kände till grannsamverkan instämmer i högre utsträckning än de övriga i påståendet.

I grannsamverkan ingår även att förändra sitt beteende för att därigenom förebygga brott. Det kan vara att be någon ha uppsyn över lägenheten när man är bortrest. Det var

43 procent av dem som besvarade enkäten som instämde helt eller delvis i påståendet att de självklart skulle be någon granne att ha koll på deras hem när de reste bort.

Grannsamverkan och nattvandringarna bidrar, menar 61 procent av hyresgästerna som besvarar enkäten, till att det känns tryggt i området. När det gällde att på egen hand vistas ute i bostadsområdet kvällar och nätter gick åsikterna isär. Drygt 52 procent instämde helt eller delvis i påståendet att de inte tvekar att vistas på egen hand i bostadsområdet efter mörkrets inbrott. Kvinnor uppgav i större utsträckning än män att de drog sig för att vistas ute i området efter mörkrets inbrott. De var dock inte ensamma om att vilja ha sällskap på nattliga promenader i området. Det var 37 procent av dem som besvarade enkäten som uppgav att de föredrog att ha sällskap när de vistades nattetid i området.

5.8 En jämförelse med Sörse

Hyresgästerna i Andersberg upplevde i större utsträckning (66 procent jämfört med 48 procent) än hyresgästerna i Sörse att deras ägodelar var i tryggt förvar i deras förråd. Däremot var inte föräldrar med barn i lika hög grad beredda att låta barnen leka ute utan tillsyn (52 % på Andersberg jämfört med 80 % på Sörse) eller lämnas att på egen hand gå hem från skolan, bussen eller fritidsgården (56 % på Andersberg jämfört med 87 % på Sörse). En skillnad som speglar att Andersberg är en mer utsatt uppväxtmiljö. Men svaren är sannolikt även en följd av att flertalet hyresgäster som ingick i undersökningen på Andersberg bor i höghus om nio våningar medan samtliga hyresgäster i Sörse bor i låga hus med god kontakt mellan lägenheterna och utomhusmiljön.

5.9 Att låsa dörren – en markering av en privat sfär

De flesta låste dörren om sig när de var hemma. Det var 85 procent av dem som besvarade enkäten som medgav att de låste ytterdörren om sig när de var hemma. När de gav sig ut för att slänga soporna var det 50 procent som tyckte att de borde låsa dörren efter sig. Det behöver inte tolkas som att hyresgästerna låser om sig av trygghetsskäl. Det kan självfallet bero på vanor och rutiner. Det kan också vara en konsekvens av att hyresgäster har en begränsad yta som de rör över medan stora utrymmen är gemensamma. Att låsa om sig kan, enligt Ehn (1996), ses som en markering av en privat sfär och ett uttryck för hävdandet av en personlig identitet. Det hände under utvärderingen att hyresgästerna på Andersberg, trots att de var hemma, inte öppnade för dem som genomförde enkäten.

5.10 Trygghet förutsätter inte avsaknad av brott

Att en person trots att han utsatts för våld upplever sig trygg i bostadsområdet tyder på att upplevd trygghet inte förutsätter avsaknad av brott. Att känna sig trygg är inte någon helt igenom rationell känsla. En ung man, 32 år, som intervjuas beskrev att han trots problem i bostadsområdet upplevde sig som betydligt säkrare där än i andra delar i staden. Genom svägerskans engagemang i grannsamverkan kände han sig väl förtrogen med de personer som rörde sig i området.

”Jag känner mig hemma här. Jag skulle vara betydligt försiktigare att gå på stan en fredagsnatt. Har en svägerska som nattvandrar på Andersberg, och det finns inga platser på Andersberg som jag skulle undvika.”

Det irrationella draget hos vår rädsla för brott är väl dokumenterad av forskningen. Unga män vilka löper störst risk att råka ut för våld på gator och torg, hör trots detta till dem som är minst bekymrade över att det ska ske. De äldre som är mest bekymrade råkar mera sällan ut för våld. Det verkar också som ökad kunskap och en realistisk bild av brottsligheten i närmiljön förstärker känslan av att ha kontroll över sin situation. En känsla som i sin tur bidrar till att hyresgäster känner sig trygga. Ett förhållande som berörts även bland hyresgästerna på Sörse.

5.11 Symbolen för grannsamverkan

Intervjupersonerna är övertygade om att grannsamverkan är en bidragande orsak till minskningen av brott på Andersberg. Att de och grannarna håller ögon och öron öppna, och att flera är med och bevakar och kan rapportera till polisen, har menar de säkerligen haft betydelse för att minska brottsligheten. Det finns de som menar att redan klistermärket med symbolen för grannsamverkan mot brott har en avskräckande effekt.

”Betytt en del, grannsamverkan betyder att folk bryr sig lite mer. Ca 25 av 32 lägenheter i trappuppgången har en skylt. Det innebär att folk kan känna sig lite säkrare, kan gå till ombud som kan föra det vidare. När skylten sitter där då tvekar säkert många tjuvar, utom de som är narkotikapåverkade”

Symbolen om grannsamverkan kan dock förlora något av sin trovärdighet och sin laddning och betydelse om denna inte representerar något. Genom utvärderingen uppmärk-

sammades att det fanns flera hyresgäster som hade märket för grannsamverkan på dörrlisten och som på direkta frågor inte visste vad det stod för. De kände inte heller till grannsamverkan. Förklaringen var enkel. Det visade sig att märkena inte alltid avlägsnades när en hyresgäst avflyttar. Senare blev det rutin att göra detta. När den nya hyresgästen kom informerades denne om grannsamverkan.

En slutsats som drogs av hanteringen av symbolen för grannsamverkan var att det finns ett behov av kvalitetssäkring av grannsamverkan.

5.12 Symbolen för grannsamverkan som invit till kontakt

Symbolerna för grannsamverkan verkar även haft en integrerande funktion. De uppfattades som en inbjudan till kontakt. Det var särskilt vanligt bland intervjupersoner med utländsk bakgrund. De uppgav att grannsamverkan bidrog till en mera avspänd atmosfär bland hyresgästerna, och de såg klistermärkena som en invit till umgänge.

”Personligen har det betytt jättemycket, tycker att det bättrat sig på alla sätt, innan pratade inte grannarna med varandra. Man är lugnare nu, synd att vi inte startade detta för länge sedan...”

Många hyresgäster hade funderat kring vad det är hos grannsamverkan som gör att den leder till ökad trygghet.

”Grannsamverkan betyder ökad trygghet för oss som bor här. Verklig eller inbillad trygghet – vet inte. Den psykologiska biten är viktig. Kan ha en lugnande effekt, men nog också en skyddande effekt. Måste finnas en anledning till att Hallands länsförsäkringar och polis tycker det är bra. Svårt säga, tycker jag, om det är just grannsamverkan som lett till färre inbrott, eller om det berott på våra förväntningar.”

5.13 Motiven för engagemang i grannsamverkan

Motiven för hyresgästerna att engagera sig i grannsamverkan var flera. Några betona de sociala motiven och betydelsen av att känna varandra. Ett annat motiv var ambitionen att förbättra Andersbergs rykte i omgivningens ögon. För de flesta handlade det om ökad trygghet och att förebygga brott i området. De två vanligaste sätten att dras in i grannsamverkan verkar ha varit påverkan av grannar eller kontaktombud. Gitel Börjesson var inom HFAB ansvarig för verksamheten och kanske

den som rekryterade flest kontaktombud. Hon tog alla tillfällen som gavs att rekrytera lämpliga personer. Erfarenheter av våld kan bli ett skäl att engagera sig i grannsamverkan.

”När jag flyttat hit, på andra våningen med stor balkong, var det en kväll mycket folk utanför och det var skottlossning under min balkong. Jag deltog också på rättegången som vittne. Detta var anledningen till att jag började med Grannsamverkan. Jag pratade med Gitel om det inträffade och hon frågade om jag ville vara med i Grannsamverkan och vara kontaktombud. Jag ville bli involverad, jag ville göra något för området.”

Många av de boende på Andersberg känner inte igen sig i den förvrängda bild av området som förmedlas av media. De söker efter förhållanden som skulle kunna undanröja denna vrågbild. Några uppger i intervjuerna att de sätter tilltron till grannsamverkan som en verksamhet som kan bidra till att öppna omgivningens ögon för det positiva som sker på Andersberg.

”Det har byggts mycket, lekplatser och fontäner, vändplats, fräschats upp. Jag har gått från fördomar till att det blivit mycket bättre. Jag såg utlänningar som ett folk för sig innan, nu är de som alla andra. Jag skulle önska media kunde se det på samma sätt som jag. Kanske kan grannsamverkan bidra till det.”

Bristande tid var ett återkommande argument, liksom sjukdom och hög ålder för att inte delta i grannsamverkan. Det verkar vidare som några hyresgäster uppfattar grannsamverkan som ett påhitt av HFAB och som deras angelägenhet. Att engagera sig i grannsamverkan blir därmed som att utan ersättning ta över HFAB:s, polisens och försäkringsbolagens uppgifter.

”Grannsamverkan borde inte existera. Det känns som om polisen slipper en del hel och försäkringsbolagen och bostadsbolagen tjänar på det, de kunde uppmuntra mer, kanske bjudit lite mer uppskattning, det var mer go i början, det har mattats av”

5.14 Huvudsaken att det görs något

Det fanns flera som uppgav att de upplevt våld på nära håll. Alla knöt dock inte dessa upplevelser till bostadsområdet. En ung man menade att det inte går att und-

vika våld. Det ingår i tillvaron och kan inträffa var som helst. Det viktiga för honom var att det i omgivningen finns beredskap att hantera dylika situationer när de inträffar. Hans engagemang som nattvandrare bidrog till att han upplevde att man gjorde något åt situationen. Samverkan mot brott innebar för honom, att han och grannarna inte lämnades ensamma att hantera brotten i området utan att både polis och bostadsbolag reagerar när något inträffar.

”Såg ett knivlagsmål där en person blev skuren i magen. Gänget som gjorde det bodde i denna trappa, men de fick flytta efter det. De greps av polisen och dömdes. Jag såg allt från första gnabbet och till dess att de hämtade knivar, men jag såg inte själva huggen. Det är viktigt att vi som grannar och som ser något berättar om detta. Genom att vi organiserat oss i grannsamverkan har vi bra kontakter med polisen och att de ingriper direkt.”

5.15 Bostadsbolaget tar ett stort ansvar

För hyresgästerna på Sörse verkade det vara självklart att de själva har ansvaret för grannsamverkan, ett lika tydligt ansvarstagande kan inte spåras hos hyresgästerna som engagerat sig i grannsamverkan på Andersberg. De vänder sig gärna till HFAB med sina förväntningar och önskemål. Ansträngningar med att utveckla bra mötesformer för kontaktombudens träffar blir därigenom på samma sätt som gräsklippning och snöskottning en uppgift för bostadsbolaget. HFAB:s tydliga ansvarstagande för grannsamverkan försätter dem i en besvärlig situation gentemot hyresgästerna som engagerat sig i verksamheten. Det blir HFAB och inte hyresgästerna som förväntas utveckla träffarna med kontaktombuden och anpassa dessa efter deltagarnas skilda intressen. Hyresgästerna kan om de vill välja att luta sig tillbaka och efterlysa en lösning på problemet.

Rekryteringen till grannsamverkan framstår även det som en angelägenhet för HFAB. Av intervjuerna framgår att det är HFAB som ser till att det rekryteras kontaktombud. De gör detta utifrån kriterier om bland annat spridning i ålder bland ombuden samt krav på ett respektfullt bemötande av andra hyresgäster. Av den genomförda enkätundersökningen framgår att kvinnor dominerar bland dem som engagerar sig i grannsamverkan.

Av enkäten framgår att de personer som engagerade sig i grannsamverkan vanligen var personer som inte hade någon anställning. Av 248 respondenterna som besvarade enkä-

ten beskrev 57 personer (23 %) sig som delaktiga i grannsamverkan på Andersberg. Hälften (51 %) av dem hade utländsk bakgrund och i övrigt fann vi inga skillnader avseende kön och ålder. Flertalet (74 %) uppgav år 2010 att de börjat delta i grannsamverkan under det senaste året. Något som kan tyckas vara naturligt mot bakgrund att den stegvisa etableringen av grannsamverkan på Andersberg.

5.16 Avgränsning mot andra hyresvärdar

På Andersberg finns även lägenheter med en annan hyresvärd. Intervjuer med boende från det området ger ofta en kritisk bild av grannsamverkan. En medelålders man, 45 år, som har annan hyresvärd uppger i en intervju på Andersbergs centrum att han inte nåtts av någon information om grannsamverkan. Hans åsikt är dock att denna närmast liknar spioneri och att de som är engagerade i grannsamverkan agerar som tjallare och går polisens ärenden. Något som han menar utsätter dem för risker.

”Det kan sluta illa. Tjallare kan bli föremål för hämndaktioner. Missförstå mig inte. Det är inget fel på polisen. De gör sitt jobb så gott de kan. Men grannar ska inte tjalla på varandra.”

Uppdelningen av grannsamverkan inom geografiskt sammanhängande bostadsområden utifrån förvaltningsgränser mellan skilda hyresvärdar riskerar att skapa problem. Att införa grannsamverkan på Andersberg enbart i en del av ett i många ögon geografiskt sammanhängande område framstår som bekymmersamt. Sker det ingen samverkan kommer de boende som har en annan hyresvärd inte att nås av information om grannsamverkan. De riskerar därför att sprida vrågbilder av grannsamverkan som kan motverka implementeringen av denna. Den viktigaste informationen är den som utbyts direkt mellan de boende. Av enkäten framgår att många (47 %) nåddes av information om grannsamverkan av en granne. Andra källor var kontaktombuden. Nästan lika många (38 %) fick information av ett kontaktombud. Av de övriga (15 %) hade någon själv skaffat sig information och ytterligare några informerades av HFAB.

5.17 Den yngste medlemmen i rullatorsgänget får ny livsstil

För några är dock motiven i första hand sociala. De deltar i grannsamverkan för att de därigenom lär känna andra och kan vidga bekantskapskretsen. Det verkar som om grannsamverkan för några bidragit till utvecklingen av en ny livsstil. Det gäller inte minst ”den yngste medlemmen i rullatorsgänget”.

”Man träffar folk, skapar nya kontakter och vänner, är med i grannsamverkan, nattvandarna, hyresgästföreningen, trivselföreningen Höjden. Det finns ett gäng som är involverade i alla föreningar, kallas rullatorsgänget... jag är yngst där... börjar man i en ny förening ser man dem ofta där. Grannsamverkan har bidragit till att jag stannar kvar, pratar med alla, sätter klisterlapp på dörren, ett sätt att lära känna de andra, kollar en gång i månaden om någon flyttat in, kollar om de vill ha klisterlapp, är ett sätt att visa vad grannsamverkan är.”

5.18 Vad bidrar till grannsamverkans uthållighet

Det verkar uppenbart att grannsamverkan för att bli uthållig över tid förutsätter att de boende ges möjligheter att engagera sig i verksamheter som de upplever som meningsfulla. På frågan om vad som är viktigt för grannsamverkan ska överleva och utvecklas över tid på Andersberg, pekar några av de intervjuade på just vikten av gemensamma aktiviteter, och att göra saker tillsammans utöver att gå rundor på området. De pekar på att grannsamverkan för att bli uthållig över tid förutsätter möjlighet för de boende att engagera sig i verksamheter som de upplever som meningsfulla. En av de intervjuade betonar även vikten av att skynda i långsamt. Ska grannsamverkan bli hållbar måste den respektera att förändring tar tid.

*”Det är jättepositivt med grannsamverkan. Bodde de första 28 åren i låg-
hus, varit mycket skriverier om dem men kom i kontakt med det för knappt
tre år sedan när vi flyttade till höghus. Det var rörigt, mycket bråk, lang-
ning, illegal flyktigmottagning, men nu bra igen. Det rättade till sig efter
razzian i våras. Tar tid att bli av med folk. Alla ska ha rätt att bo men inte
att driva en verksamhet som inte hör hemma här. Nu är det jättebra”.*

Att vara uthållig kan innebära att skynda långsamt, ta en paus ibland. Det kan handla om att göra ett avbrott som kontaktombud för ett tag, och att sedan få stöd att komma igång igen. Ska verksamheten vara uthållig måste den anpassas efter kontaktombudens förutsättningar. Att arbeta tillsammans ger också energi och uthållighet.

*”Jag har haft uppehåll några månader. När jag började var det kul, men
sedan blev det lite jobbigt att knacka på och kontakta grannarna, gjorde
därför en paus. Men började igen när jag blev tillfrågad av de andra i
grannsamverkan att göra det. De har börjat med träffar tillsammans en*

gång var fjärde månad, och går tillsammans runt och hjälper varandra, vilket underlättar. De kan stötta varandra med språk och kan förklara. Olika aktiviteter tillsammans livar upp och gör att gruppen med kontaktombud engagerar sig mer. Kanske behövs det en liten paus ibland för att orka på längre sikt.”

Det bör dock betonas att den främsta garanten för uthållighet är HFAB vars organisation ger stadga åt verksamheten.

5.19 Att ge för att få något tillbaka

Några intervjupersoner betonar att de genom grannsamverkan vill bidra till Andersberg, vill hjälpa till och det ger energi tillbaka. Men på samma gång tar det också tid och kraft och kan vara negativt. För att hålla grannsamverkan vid liv och även kunna nyrekrytera, är det sannolikt viktigt att även ge input i någon form, och skapa möjligheter till erfarenhetsutbyte och samtal om skilda händelser. Det finns en uppfattning hos några kontaktombud att kontaktombudsträffarna är för långa och att de drar ut på tiden. Förslag om nedskärningar av mötestiderna anses dock inte vara någon önskvärd utveckling menar vår intervjuperson.

”Möte varannan månad, är nog nödvändigt, om det bara är en gång/år, då får man ingen feedback. Måste kunna diskutera ’detta hände – hur gjorde du?’ Securitas, polisen och Kris har berättat om sina arbeten, vilket var positivt. Fått ökad info och förståelse för vad som behöver göras. Ändå bra att träffas för att lufta vad som har hänt. Även göra lite kul saker ihop, behöver inte var något märkvärdigt, bara att träffas.”

Intervjupersonerna menar att det finns något i engagemanget för grannsamverkan de får del av, och som gör att de som individer mår bättre. Det är något som är för deras egen skull. Kanske är det att de har en uppgift, att de får bekräftelse eller att de får dela en gemenskap med andra. Men det finns också något annat, en vilja att hjälpa till att göra området lite tryggare att leva i. En vilja göra något för andra. Att vara med i grannsamverkan ger också personlig tillfredsställelse. Fler kontakter och ökad gemenskap verkar ge ökad trivsel.

”Jag har aldrig känt mig otrygg, men mitt engagemang i grannsamverkan gör att jag vet lite mer om grannarna. Alltid positivt med bra förhållande

till grannar. Lärt känna andra kontaktombud, positivt privat utanför rollen som kontaktombud. Har lett till mer trivsel, rent egoistiskt.”

5.20 Förstärker grannsamverkan ett vi-och-dom tänkande

Många intervjupersoner uppger att de har svårt att se något negativt med grannsamverkan. De tror inte att det upplevs kontrollerande. De tror inte heller att det förstärker motsättningar mellan olika grupper. Tvärtom verkar de flesta hyresgäster tycka att det är bra med fler som håller ögon och öron öppna. Ett kontaktombud ser sitt uppdrag ur ett allmänmänskligt perspektiv och fjärran från all kontroll.

”Nej, svårt att säga. Aldrig kommit fram att det upplevs som kontroll, eller negativt. Innebär ingen kontroll, är mer vilken roll man har mot medmänskan och grannar rent allmänt. Grannsamverkan borde inte finnas i den bästa av världar!”

Istället för att bidra till en polarisering verkar grannsamverkan bidra till en integration av personer med vitt skild bakgrund. Det som tidigare omnämndes som Andersbergsandan.

”Från början var det bara tänkt som en tillfällig lösning, men nu försöker jag hitta en större lägenhet på området. Det är vänliga människor, vi tar hand om varandra. Vi har olika religioner och respekterar varandra, vi dömer inte varandra. Det finns också en mentalitet av givande som jag gillar”

Vissa verksamheter har en tydlig integrerande funktion. Det är inte alltid de drivs i grannsamverkans regi även om kopplingen finns där. HFAB hyr till exempel ut lokaler till dem som vill bedriva verksamhet i området. Sedan fyra år bedriver ABF en verksamhet för kvinnor med utländsk bakgrund i området. Det är ett kontaktombud inom grannsamverkan som är engagerad som ledare vissa dagar. Ambitionen är att kvinnorna ska komma samman och ägna sig åt olika aktiviteter tillsammans. De umgås vid observationen av verksamheten på svenska även om samtalet går knaggligt. Det är ett sätt att lära sig funktionell svenska för vardagen. De tolv kvinnorna verkar känna varandra väl även om de kommer från vitt skilda delar av världen som Somalia, Colombia och Lettland.

Verksamheten är uppskattad och det har hänt att män kommit och frågat om deras fruar får komma dit, annars är män inte välkomna till verksamheten. Det anses viktigt för verksamheten att kvinnorna får umgås på sina villkor. Aktiviteterna varierar från gemensam matlagning på de tre spisarna som finns i lokalen till massage eller kakelmålning. Några berättar att de på sommaren odlar grönsaker på odlingslotterna i området.

5.21 Att slå vakt om sitt hem – ett gemensamt uppdrag

Det finns många som kommer från länder där det faller sig naturligt att göra något tillsammans. Det innefattar att slå vakt om sitt hem.

”Betytt jättemycket, utan grannsamverkan hade vi inte kommit så här långt, vi hade inte stoppat tjuvar. Vi har stoppat mycket här, som knarkande och supande i trappan, det har hjälpt mycket med grannsamverkan, alla grannar har betytt mycket, alla hjälps åt”

Någon beskriver grannsamverkan som en rollfördelning mellan honom och hyresvärden

”HFAB ansvarar för yttre säkerhet plus belysning, buskar, lås och koder osv. Mitt ansvar är att anmäla om något är trasigt, en dörr eller ett lås. Ser grannsamverkan som att när man uppmärksammas på något som inte verkar bra, inte bara inbrott, utan även om t ex inte hört något från en äldre granne i trappan ska man kontakta HFAB.”

Alla är dock inte odelat positiva till grannsamverkan. Det finns boende i området som upplever att medverkan i grannsamverkan skulle kunna vara riskabel. Redan att finnas med kan ge upphov till misstankar om att information förs vidare till polisen. Andra menar att bråken ofta sker inom gängen. I kontakter med personer från andra länder kan grannsamverkan uppfattas som övervakning eller spioneri.

”Grannsamverkan kan framstå för flyktingar från auktoritära regimer som spioneri där man riskerar en anmälan till myndigheter, och de tyckte att det var obehagligt. Det var det de hade flytt ifrån, de hade blivit angivna.”

Inställningen till grannsamverkan blottar även en grundläggande skillnad i synsätt. Hyresgäster som ser sig som kunder menar att de har inga skäl till att utföra bostadsbolagets, polisens eller försäkringsbolagets arbete utan ersättning. De betalar för bostaden och för vissa tjänster och upplever sig ha rätt att förvänta sig något i gengäld. En in-

ställning som kontrasterar bjärt mot uppfattningen av hyresgästen som en medborgare som engagerar sig i sitt boende och samhället.

Barnvagnstrappan, tvättstugeupploppstrappan och andra trappor

Andra inslag för att stärka uthålligheten var ökad kunskap och förståelse för vad som händer på området genom att diskutera detta på kontaktombudsmötena. En observation från ett möte med kontaktombuden beskriver hur detta kan gestalta sig. Medelåldern bland de 14 närvarande kontaktombuden bedöms ligga kring 50 år. En representant för KRIS eller Kriminellas revansch i samhället berättar om droger och hur man tänker kring inbrott och stölder.

”Efter en kortare paus vidtar en redovisning där kontaktombuden i tur och ordning beskriver situationen i sin trappuppgång. I rask takt avhandlas ”barnvagnstrappan”, ”trappan med problem”, ”tvättstugeupploppstrappan”, ”trappan där ingen vill hjälpa till” och övriga uppgångar, var och en med sina vardagliga problem. Det uppvisas ett stort engagemang hos deltagarna på mötet.”(Ur fältanteckningarna.)

Gitel Börjesson avslutar mötet med att lägga fram förslag om start av en barngrupp som ska till uppgift att hjälpa till med renhållningen i området och ett förslag om en ”grann akut” och ytterligare ett om fritidsaktiviteter. Det är uppenbart att bostadsbolaget har ansvaret för grannsamverkans möten. Det är deras initiativ som driver verksamheten framåt, medan detta i Sörse vilade helt och hållet på hyresgästerna.

5.22 De boendes sociala nätverk

Föreställningen om de boende i höghusen som mer isolerade än andra visade sig gälla färre personer än väntat. Det finns personer som lever ett tillbakadraget liv. De flesta beskriver dock under intervjuerna att de har ett stort antal relationer när de fyller i de nätverksskator som ingick i vissa intervjuer. De beskriver vänner, nämner släktingar och bekantskaper inom bostadsområdet och i övriga Halmstad, runt om i Sverige och utomlands. En bidragande anledning till detta kan vara den låga genomsnittsåldern bland hyresgästerna, och att de tillhör en generation där användningen nya kommunikationsmedel som Skype, email, Face Book, billiga abonnemang är naturlig. Det förekom dock även att äldre använde sig av nya media för att upprätthålla kontakterna med släkten. De som genomför intervjuer blev under dessa påminna om att Halmstad är en inflyttningsskommun.

”Jag har en syster i Stockholm och en bror i Halmstad, många vänner runtom i staden, arbetskamraterna bor även de lite utspritt i staden. Hörs av en gång i veckan i telefon till kompisarna när vi inte är tillsammans. Syster i Stockholm och vi besöker varandra med jämna mellanrum, med min bror är det mer sporadiska träffar då och då.”

Det som slår en när man tittar på de nätverkskartor som växer fram över pappersarken är att även det sociala livet grannar emellan verkar frodas. Det har dock en annan struktur. Grannar umgås man med sporadiskt i trappen, på gården eller över en kopp kaffe i köket. Går man ut på restaurang sker det med nära vänner eller partners. Blir det större sällskap används lokalerna i området.

”Grannar? Svägerska i trappan... umgås annars inte med grannar i trappan, kanske ibland någon fika, pratar lite i trappan, men bjuder inte in på middag eller så. Men några grannar i området träffas en gång i månaden, vi spelar spel och sladdrar, är vi en större grupp om 10 till 12 personer, träffas vi i samlingslokalen. Vi umgås med alla åldrar och nationaliteter.”

Samtidigt som sociala medier verkar knyta människor samman över stora avstånd verkar de också påverka ungdomar i motsatt riktning. Fältassistenter i området menar att ungdomar tillbringar långa tider på Internet eller med olika spel. Det gör att de själva har byggt upp en sida på Face book för att komma i kontakt med ungdomarna i området.

Kapitel 6. Diskussion

Detta kapitel inleds med konstaterandet att grannsamverkan i flerfamiljshus kan bedrivas på olika sätt. Det visar erfarenheterna från Sörse och Andersberg i vår utvärdering. Vi fann vidare att båda sätten varit framgångsrika och bidragit till att sänka brottsligheten och skadegörelsen, och till ökad trygghet. Grannsamverkan diskuteras sedan utifrån begreppen social brottsprevention och situationell brottsprevention. Det konstateras att en bidragande orsak till framgång med grannsamverkan i Sörse och Andersberg har varit balansen mellan social och situationell brottsprevention. Till detta kommer en strävan hos aktörerna efter ständig utveckling.

Grannsamverkan mot brott beskrivs ibland som en självständig verksamhet, och ibland som en kombination av de ”tre stora” grannsamverkan, såsom märkning av egendom och säkerhetsundersökningar. Grannsamverkan går ut på att försvåra för inbrottstjuven genom att öka kontakten mellan grannar. De flesta inbrottstjuvar vill inte bli upptäckta eller iakttaga. En annan väsentlig del i grannsamverkan är också att reagera om det uppstår en brand eller vattenskada hos grannen, när han eller hon inte är hemma. Det handlar om att agera när något inte står rätt till utan att för den sakens skull ta lagen i egna händer och bilda medborgargården. Några minimikrav för grannsamverkan som tillämpas i Halland är att man:

- Meddelar sina grannar när man åker bort
- Förvarar värdehandlingar på ett betryggande ställe
- Är allmänt uppmärksam och vaksamt på sådant som ”avviker”

Dessutom rekommenderas man skriva en inventarieförteckning eller fotografera sitt hem och märka stöldbegärligt gods.

6.1 Färre brott på Sörse och Andersberg

Grannsamverkan i flerfamiljshus började år 2007 i Varberg och är nu inne på sitt sjätte år och i Halmstad på sitt femte år. En analys av den lokala brottsstatistiken har visat att det varit en stadig minskning av brottsligheten i dessa områden sedan grannsamverkan etablerades. Från att grannsamverkan etablerades i Sörse har brottsligheten minskat med 37 procent. Brottsligheten på Andersberg har minskat med 23 procent jämfört med tiden före grannsamverkan. Grannsamverkan har på både Sörse och Andersberg bidragit till att brottsligheten sänkts mer än som skett i riket, länet eller i berörda kommuner.

(bilaga 3). Förändringen på Andersberg sker dock från en förhållandevis högre nivå av brottslighet och med inslag av enstaka händelser av grövre brottslighet. Den har inte heller pågått lika länge som på Sörse.

6.2 Jämförelse mellan Sörse och Andersberg

Det har historiskt sett alltid ansetts naturligt att starta grannsamverkan i villa- och radhusområden. Anledningen till detta hänger samman med synen på enskilt ägande. Den som äger sitt hus antas vara mer mån om att undvika brott och skadegörelse eftersom detta drabbar ägaren direkt. De som bor i allmännyttans bostäder har inte tillskrivits samma vilja att förebygga brott och skadegörelse. Detta har dock visat sig vara fel. Grannsamverkan i flerfamiljshus i Varberg och Halmstad har visat sig vara både framgångsrika och uthålliga.

Vi konstaterade inledningsvis att grannsamverkan på Sörse utgick från de boendes initiativ och engagemang. Verksamheten som nu är inne på sitt sjätte år bygger på ett par som drivande ledargestalter och en grupp om 17 hyresgäster. Förankring i de boendes intressen att värna om sitt område har sannolikt bidragit till verksamhetens uthållighet över tid. Det är denna som är grannsamverkans stabilitet på Sörse.

Grannsamverkan på Andersberg skiljer sig från den på Sörse. Framförallt för att initiativet inte kom från de boende själva utan togs av bostadsbolaget som inspirerats av framgången på Sörse. Det har gett en organisation som förankrats i bostadsområdet genom kontaktombud som utses som representanter för olika trapphus och uppgångar. Det är bostadsbolaget gett grannsamverkan dess stabilitet på Andersberg.

Figur 3. Grannsamverkan på Andersberg respektive Sörse

	Andersberg	Sörse
Initiativ till bildande	Bostadsbolaget <i>Styrka:</i> Grannsamverkan kan integreras i befintlig organisation <i>Svaghet:</i> De boende måste motiveras att delta	De boende själva <i>Styrka:</i> Har egen motivation <i>Svaghet:</i> Kräver att bostadsbolag, polis och försäkringsbolag övertygas om att delta
Drivs av	Bostadsbolaget <i>Styrka:</i> Uthållighet genom integ-	De boende själva <i>Styrka:</i> Hög grad av tillfredsställelse

	ration i befintlig organisation (HFAB) <u>Svaghet</u>: Resurskrävande när grannsamverkan är fullt utbyggd i området	genom eget direkt inflytande <u>Svaghet</u>: Svårt för dem som är aktiva att rekrytera nya grannsamverkare
Aktiva deltagare	20 kontaktombud utses som representanter för 23 trapphus med sammanlagt 436 hyresgäster som ingår i grannsamverkan <u>Styrka</u>: Bred täckning i området, tydlig modell med enkla krav på delaktighet <u>Svaghet</u>: Kunskap om grannsamverkan varierade	17 personer, samma som det var från början <u>Styrka</u>: Stor sammanhållning inom gruppen aktiva, skapar tillit och uppslutning <u>Svaghet</u>: Svårt att upprätthålla öppenhet och insyn i verksamheten
Ledning och närmast ansvariga	Verksamhetschef förankrad i HFAB:s ledning tillsammans med en anställd eldsjäl med folkrörelsevana <u>Styrka</u>: Tydlig förankring av grannsamverkan i HFAB:s ledning <u>Svaghet</u>: Kräver endast begränsat ansvar för verksamheten av kontaktombud och grannsamverkare	Två Initiativtagare bland de boende, eldsjälar med folkrörelsevana <u>Styrka</u>: Tydlig förankring hos de boende i området <u>Svaghet</u>: Utlämnad till bostadsbolagets, försäkringsbolagets och polisens vilja till samverkan
Aktiviteter	Möten, tematräffar för kontaktombud, rundor i området, gemensamma rekryteringsaktiviteter, nattvandring, utbud av aktiviteter för gemenskap <u>Styrka</u>: Utbudet varierat och medger många att aktivera sig <u>Svaghet</u>: Risk att stort utbud av aktiviteter i området bidrar till att man förlorar fokus på	Möten, rundor i området, nattvandring, bingo och andra aktiviteter för gemenskap <u>Styrka</u>: Utbudet varierat och medger många att aktivera sig <u>Svaghet</u>: Risk att stort utbud av aktiviteter i området bidrar till att man förlorar fokus på brottsprevention

	brottsprevention	
Brotts- preventiv effekt	Minskad brottslighet med 23 procent	Minskad brottslighet med 37 procent
Hälso- främjande effekt	Ja	Ja
Brottsoffer- stödjande effekt	Ja	Ja
Trygghets- skapande effekt	Ja	Ja
Kvalitets- säkring	Nej, förekom inte	Nej, förekom inte

6.3 Grannsamverkan växer fram ur lokala villkor

Eftersom grannsamverkan skiljer sig i en rad avseenden mellan Sörse och Andersberg har frågan ofta ställts - vilken variant är bäst. Svaret visade sig vara enkelt - båda. Det hänger samman med att grannsamverkan för att vara uthållig över tid måste växa fram ur ett lokalt engagemang. Det finns ingen förutbestämd mall eller checklista som kan styra hur denna ska utformas. Sedan kan grannsamverkan som på Sörse bygga på de boendes initiativ eller som i Halmstad på bostadsbolagets. På både Sörse och Andersberg växte den fram organiskt ur lokalsamhällets villkor, och eftersom dessa skiftar mellan olika kommuner och kommundelar utvecklas inte bara en grannsamverkan utan många olika. Ska grannsamverkan dessutom som på Sörse bygga på de boendes engagemang är det ju deras val som kommer att bli styrande för utformningen. Deras erfarenheter och idéer måste ha ett utrymme att utvecklas inom.

Istället för att se detta som ett problem menar vi att det är förutsättningen för att kunna etablera en lokalt förankrad grannsamverkan. Framstår verksamheterna dessutom som

framgångsrika, vilket är fallet på både Sörse och Andersberg, hävdar vi att principen om mångfald bör vara vägledande även vid utformningen av grannsamverkan.

6.4 Kvalitetssäkring av grannsamverkan

Grannsamverkan kan emellertid inte inrymma vilka verksamheter som helst. Vi menar att det krävs en kvalitetssäkring av grannsamverkan som motverkar att denna avviker alltför långt från konceptet och kopplingen till de ”tre stora” grannsamverkan, märkning av egendom och säkerhetsundersökningar. Denna kvalitetssäkring krävs också för att säkerställa att centrala symbolvärden inte ska gå förlorade.

Vi fann i utvärderingen att det fanns behov av att kvalitetssäkra användandet av symbolen för grannsamverkan. Den riskerar att förlora något av sin laddning och betydelse om denna inte representerar något. Utvärderingen uppmärksammade att det fanns hyresgäster som hade märke för grannsamverkan på dörrkarmen, men som på direkta frågor ändå sade sig inte känna till grannsamverkan. Förklaringen var enkel. Det visade sig att klistermärkena inte alltid avlägsnades när en hyresgäst avflyttar. Den satt där sedan som en dekal vilken som helst utan mening och budskap. Efter att detta uppmärksammades blev det rutin att avlägsna märket och informera den nya hyresgästen om grannsamverkan.

Att symbolen för grannsamverkan kan ha en avskräckande effekt bekräftas av tidigare forskning. Men ska symbolen ha kvar sin avskräckande innebörd krävs att den uppfattas stå för något. Avsaknaden av kvalitetssäkring av symbolens användning inom grannsamverkan i villaområden har sannolikt redan nu skadat dess värde.

6.6 Social brottsprevention

Den sociala brottspreventionen på Sörse och Andersberg syftar till att utveckla sociala relationer mellan de boende och öka känslan av trygghet i bostadsområdet. Det sker genom att öka de boendes engagemang i gemensamma angelägenheter, arrangera aktiviteter och skapa mötesplatser i området, eller verka för att dessa ska användas. Genom att stärka de sociala banden mellan de boende strävar man efter att öka den informella kontrollen. En ambition är även att verka för ett omsorgstänkande i vardagen som kan innebära att grannens tidning skjuts in om den sitter i brevkastet.

Social brottsprevention innefattar gemenskapsskapande aktiviteter med mötesplatser i bostadsområdet. För bostadsbolagen handlar det i första hand om att skapa möjligheter

för dylika möten. Det kan vara medborgarcentra, caféer, tvättstugor eller andra lokaler i området. Grannsamverkan verkar för några ha utvecklats till en livsstil, och att klistra upp lappar om grannsamverkan blivit ett sätt att knyta nya kontakter. Den har även bidragit till en stark identitet knuten till området. En slags motståndsideolog som avvisar omvärldens och medias svartmålande beskrivningar av området.

Att den upplevda tryggheten har ökat genom grannsamverkan på både Sörse och Andersberg är väl dokumenterat såväl av enkätundersökningen som av intervjuerna med hyresgästerna. Det kan till en del självfallet tillskrivas en minskning av brotten och att det har blivit lugnare i området. Det paradoxala verkar dock vara att man inte behöver vara i trygghet för att uppleva sig trygg. Hyresgäster kan beskriva oroande och rent av hotfulla situationer men ändå med hänvisning till grannsamverkan hävda att de känner sig trygga.

Ett sätt att förstå dessa hyresgästers reaktioner kan vara att uppmärksamma att grannsamverkan ger dem möjlighet att omdefiniera sin situation. Inte bara i tanken utan genom handling. De kan genom att delta i grannsamverkan, omdefiniera sig själva från offer för omständigheter utanför deras kontroll, till aktiva aktörer med förmåga att tillsammans med andra påverka sin situation. Att till exempel uppleva att i trygghet gå rundor i området eller nattvandera tillsammans med andra bidrar till att göra området till sitt. Att samtidigt uppleva stödet av andra i dessa situationer ger en trygghet som går att ta med till andra tillfällen. Det ger även en upplevd kunskap av förhållandena i bostadsområdet som sätter gränser för tankar och fantasier om vad som skulle kunna hända i olika situationer.

Det verkar också utifrån intervjuer med personer i undersökningen som utsatts för inbrottsförsök eller bevittnat våld som om denna egenskap hos grannsamverkan har en viss brottsofferstödande kapacitet. Grannsamverkan kan genom ökade kunskaper om brottsligheten i området bidra till att det inträffade sätts in i ett sammanhang. Gemenskapen med grannar kan stärka tilltron till förmågan att kunna hantera tillvaron och den oro som brottsligheten väcker. Den upplevda känslan av kränkning och utsatthet för brott kan genom att den delas med andra bli begriplig och hanterbar. Grannsamverkan ger tillgång till stöd från grannar, bostadsbolag och polis som kan användas för att återfå kontrollen över tillvaron. Det innebär inte att den som utsatts för brott inte skulle reagera känslomässigt på det upplevda. Tvärtom kan dessa känslor stärka motivationen

att tillsammans med andra slå vakt om bostadsområdet och motverka fortsatt skadegörelse och brottslighet.

Grannsamverkan kan verka trygghetsskapande även genom att den anger tydliga handlingsalternativ för riskabla situationer. Det krävs inte att hyresgästerna ska ingripa, utan deras roll är att iaktta och dokumentera och sedan ta hjälp av grannar, hyresvärden eller polisen. På Andersberg betonas detta i utbildningen av kontaktombud. En effekt av de tydliga handlingsdirektiven och den trygghet stödet från omgivningen ger, verkar vara att de boende återerövrar något av den naturliga självklarhet med vilken de reagerar på brott och hot om brott.

6.7 Vad kännetecknar personer som engagerar sig i grannsamverkan

Motiven att engagera sig i grannsamverkan varierar, men det handlar för många om att öka sammanhållningen och tryggheten i området, begränsa antalet brottsfall och öka uppmärksamheten på vad som sker i området. Det kan också vara ett sätt att höja områdets anseende. För den som varit utsatt för brott var det även ett sätt att hantera den erfarenheten. Alla är dock inte lika engagerade och inte heller lika engagerade över tid. Engagemanget uppgavs under intervjuerna kunna variera stort över tid. På Andersberg fästes stor vikt vid att uppdraget som kontaktombud tydliggjordes.

Vi har noterat att inslaget av eldsjälär är stort inom grannsamverkan inte bara bland de boende på Sörse och Andersberg utan även bland försäkringsbolag, bostadsbolag och polisen. Vår erfarenhet är att etableringen av grannsamverkan i flerfamiljshus förutsätter detta engagemang. Vi kan emellertid se skillnader i hur ansvaret fördelades mellan polis, försäkringsbolag och bostadsbolag på Sörse och Andersberg.

På Andersberg tog bostadsbolaget redan från början över ansvaret och polisens och försäkringsbolagets insatser krävdes i första hand vid introduktionen av grannsamverkan. På Andersberg övergick tämligen omgående ansvaret för kontakterna med polisen till ordinarie befattningshavare. Dessa hanterades därefter på samma sätt som övriga ärenden även om de erhöll en högre prioritet.

På Sörse gick polisens engagemang i grannsamverkan långt utöver vad som kan förväntas av dem. Relationen till en enskild polisman var också stark i Varberg jämfört med Halmstad. På Sörse vände sig hyresgästerna till honom oavsett vad det gällde. Gränser-

na för engagemanget framstår som svåra att upprätthålla och inrymma i det ordinarie arbetet.

På liknande sätt som inom polisen tog grannsamverkan på Sörse en stor del av arbetstiden för Stakeberg på Länsförsäkringar Halland. Trots detta kan vi efterhand konstatera att polis och försäkringsbolag inte lyckats bygga upp en stabil organisation för stöd av grannsamverkan på Sörse. På Sörse där verksamheten vilade på de boendes eget engagemang var behovet av stöd som störst.

Som i så många andra föreningssammanhang bärs grannsamverkan lokalt upp av aktiva personer. De kriterier som bostadsbolaget på Andersberg tillämpade vid rekrytering av kontaktombud var att de skulle vara intresserade, men också lämpade för uppgiften. Det innebar enligt Gitel Börjesson att de skulle uppträda med respekt i kontakterna med övriga grannar. Hon eftersträvade en blandad sammansättning avseende ålder och kön. De som engagerade sig på Sörse var ofta pensionärer, men det fanns även enstaka studenter, arbetssökande och personer som arbetade och hade en anställning. De som engagerade sig i grannsamverkan på Sörse var ofta väl förankrade i bostadsområdet. De flesta som deltog aktivt och brukade gå på möten hade bott länge i bostadsområdet. Av intervjuerna framgick att särskilt personer som var arbetslösa upplevde att engagemanget i grannsamverkan gav dem mycket tillbaka.

”Speciellt när man inte jobbar, är det viktigt att känna att man har en uppgift, känner sig behövd, känner att man duger något till. Risken är stor att man blir isolerad när man inte har något arbete”.

6.9 Folkhälsoperspektiv på grannsamverkan

Grannsamverkan verkar kunna bidra till förbättrad folkhälsa både genom att den erbjuder grannsamverkare en meningsfull sysselsättning och de boende gemenskap och ökad trygghet. Den verkar även ha en brottsofferstödande funktion. Hälsa beskrevs av Världshälsoorganisationen (1948) som ett tillstånd av välbefinnande och inte enbart frånvaro av sjukdom och svaghet. I en senare mer utvecklad definition anges hälsa som möjligheten att förverkliga sina mål och som medel för att förverkliga detta:

”... att hälsa betraktas som den grad i vilken individer eller grupper är kapabla att, å ena sidan, förverkliga sina mål och tillfredsställa sina behov och, å andra sidan, förändra eller hantera sin omgivning. Hälsa ska således

betraktas som en resurs i det dagliga livet, inte som livets mål; det är ett positivt begrepp som betonar sociala och personliga resurser såväl som fysisk kapacitet.” (Ewles & Simnett, 2005, s. 21)

Hälsofrämjande grannsamverkansarbete handlar ur det perspektivet om att stärka den enskildes förmåga att ta kontroll över sin situation och inte längre se sig som ett passivt offer för brottsligheten i hennes närhet. (Svensson & Hallberg, 2010) Det kan uppnås genom att den enskilde bryter sig loss ur passiviteten och sluter sig samman med grannarna, för att gå rundor i området och identifiera förhållanden som förebygger brott. Ju större kontroll den enskilde upplever sig ha över sin situation desto större påfrestningar från miljön kan hon klara av utan att uppleva några negativa konsekvenser. En effekt av grannsamverkan verkar vara att de boende återerövrar något av den naturliga självklarhet med vilken vi förr reagerade på brott och hot om brott.

”Har haft ett inbrottsförsök. Såg när de lyste in och försökte ta sig in genom fönstret och dörren på balkongen med en skruvmejsel. De var tre, en på vakt utanför. Jag knackade och de försvann. ...//... Varför ska jag flytta? Vi har ju vår grannsamverkan som stöd.”

Det stöd och den gemenskap som grannsamverkan erbjuder verkar fungera som en buffert mot den stress som brott och våld innebär. Även om det förekommer brott verkar den enskilde kunna behålla sin känsla av trygghet. Det påverkar även hälsan. Individer som känner att de har ett väl fungerande socialt stöd har även visat sig utveckla färre stresssymptom än andra.

Grannsamverkan sätter gränser för den enskildes handlingar och när ansvaret ska lämnas över till polis och bostadsbolag. Utöver stödet från grannar innefattar grannsamverkan stöd från samhälleliga system som polis, bostadsbolag och försäkringsbolag. De erbjuder med grannsamverkan en modell att agera utifrån som innebär att allvarliga situationer överlämnas till polis och andra.

Ökad självkänsla, kontroll över tillvaron och tilltro till den egna förmågan att hantera brottsligheten i området bidrar även till ökat välbefinnande och hälsa. Putnam har i boken ”Bowling alone” (2000) visat att det är hälsobringande att vara engagerad i föreningar och delta i gemensamma aktiviteter. Han visade också att detta engagemang bidrog till samhällets ekonomiska tillväxt.

I det moderna samhället med en ökande och långtgående individualisering som betonar det egna jaget har tilltron till de samhälleliga systemen urholkats. Det har gett kriminella grupperingar utrymme för att flytta fram sina positioner i utsatta bostadsområden. Polis och brandkår riskerar vid uttryckning till dessa att mötas av stenkastning och att bilar sätts i brand. Grannsamverkan i flerfamiljshus verkar dock bidra till en ökad tilltro till polisen, bostadsbolagen och försäkringsbolagen. Det finns dock skäl att notera att både på Sörse och Andersberg fanns en lokal identitet som var knuten till området. Den verkar ha tjänat som en plattform för etableringen av grannsamverkan. Denna har sannolikt underlättats av detta, och grannsamverkan borde kunna användas som en relationsbyggande verksamhet i skeden innan kriminella värderingar får fäste i ett område. Det är en förebyggande metod och istället för att tveka inför kostnaderna borde grannsamverkan kunna ses som en framtidsinvestering i relationerna till de ungdomar som växer upp i dessa bostadsområden. Ur det perspektivet kan grannsamverkan framstå som lönsam.

6.10 Situationell brottsprevention

Situationell brottsprevention riktar uppmärksamheten mot förhållanden som gynnar respektive motverkar brott. Det handlar om att undanröja eller begränsa tillfällena till brott. Benägenheten att begå brott kan antas variera med de svårigheter och risker som är förenade med detta. På både Sörse och Andersberg har man begränsat antal brottstillfällen genom säkerhetsundersökningar som lett till att lås bytts ut och säkerheten förbättrats i förrådsutrymmen i källare och vindsutrymmen, även om detta inte helt och hållet kan förhindra inbrott. Nya passersystem i ytterdörrar möjliggör en begränsning av obehörigas tillgång till en fastighet. Avhysning av personer som uppehöll sig i källarutrymmen var på Sörse en åtgärd som bidrog till att skapa ordning och trygghet. Märkning av gods för att göra stöldbegärliga saker mindre attraktiva och svårare att sälja vidare har inte varit en prioriterad verksamhet varken på Sörse eller Andersberg. En förklaring till detta kan vara förändrade brottsmönster. Stöldmärkning upplevs inte ha samma brottsförebyggande effekt som tidigare.

På Sörse var det avsaknaden av överblick över parkeringsplatserna som ledde till satsningen på grannsamverkan. Sedan starten år 2007 har uppstamning av träd och beskärning av buskar bevakats omsorgsfullt av grannsamverkarna. Det har handlat om att kunna kombinera en grön och välkomnande miljö med möjligheter till överblick.

Grannsamverkare gör tillsammans bostadsbolaget en årlig rundtur i bostadsområdet för att följa upp situationen. Sedan grannsamverkan började kan det noteras en minskning av skadegörelsen och inbrotten i bilar på parkeringsplatserna.

Utsatthet för våld begränsas både på Sörse och Andersberg genom belysning och anläggning av planteringar som medger fri sikt och framförhållning. När det gäller belysning handlar det inte enbart om att sätta upp lyktor utan också om att byta ut armatur regelbundet när en lampa slutat fungera. Genom att grannsamverkan är begränsad till vissa hyresvärdar i ett geografiskt område kan vissa gångstråk som delvis ligger utanför ”grannsamverkans revir” skapa irritation när de inte är lika väl upplysta. Genom partnerskap bestående av alla intressenter i ett sammanhängande geografiskt område förankrade i lokala strategier skulle den typen av hinder kunna undanröjas.

Trygghetsvandringar

Trygghetsvandringar används som metod för inventera trygga och otrygga platser i ett bostadsområde. Det som framkommer protokollförs och förs in i en handlingsplan för trygghetsåtgärder i området. Det är sedan upp till bostadsbolaget att ombesörja att åtgärderna genomförs. Trygghetsvandringar eller rundor i bostadsområdet bidrar till att hyresgästerna upplever ökad trygghet inom bostadsområdet, i trappuppgången och lägenheten. På både Sörse och Andersberg är trygghetsvandringar i bostadsområden en viktig insats där de boende kan uppmärksamma behoven av att beskära träd och buskar och av förbättrad belysning. Även symboliska markörer i form av låga stängsel runt uteplatserna på Sörse kan antas ha en brottspreventiv effekt, medan höga buskar som förhindrar insyn av förbipasserande kan ha motsatt effekt.

Uppmärksamheten riktas vid vandringar i området även mot papperskorgar, cykelskjul och andra liknande föremål som genom sin placering under fönster eller på annat sätt underlättar ett inbrott i fastigheten. Särskilt vaksam är man mot sådant som skulle kunna öka risken för brand. Grannsamverkare har på sina rundor både på Sörse och Andersberg förhindrat bränder. De har även uppmärksammat läckande kranar och slangar och förhindrat vattenskador. Vid en trygghetsvandring diskuteras och protokollförs även upplevelsen av platsen, hur det känns att vistas där. När det gäller den känslomässiga upplevelsen tas hänsyn till ålder och kön. Vårt resultat tyder på att man borde ta hänsyn även till utländsk bakgrund när det gäller upplevelsen av trygghet i ett bostadsområde.

Nattvandring inom grannsamverkan

Nattvandring är en insats som genomförs av grannsamverkare på Sörse. På Andersberg finns en separat Nattvandrargrupp. Den bidrar till att öka trygghet för andra som beger sig hem från bussen eller från ett besök hos grannarna. Vi kan urskilja två strategier hos nattvandrare i förhållande till olika grupper som de möter. Den första handlar om att lära känna vilka som rör sig i området. Nattvandrare samlar kunskap om vilka grupper som uppehåller sig i området på kvällar och nätter. De etablerar kontakt med dessa. Den andra strategin var att identifiera var uteliggare och andra som inte hör till området håller till för att sedan låta avvisa dem. Båda strategierna bidrog till ökad trygghet.

Att gå rundor i bostadsområdet på kvälls- och dagtid är sociala aktiviteter som stärker sammanhållningen bland dem som går tillsammans. För att grannsamverkan ska bli uthållig över tid krävs möjlighet för de boende att engagera sig i verksamheter som de upplever som meningsfulla. En sådan verksamhet visar sig i vår undersökning vara nattvandringen och rundorna i grannskapet. Att det innebär något särskilt att dra på sig grannsamverkansvästen vittnar flera av de intervjuade om. De beskriver det som att de blir någon att räkna med i bostadsområdet.

”Men det känns som om man har uniform när man sätter på västen, det inger respekt... När man får på västen känner man sig som en tjänsteman, det känns bra att ha en uppgift. Det är inte heller någon som ger sig på en, vi är alltid två och två.”

Fastighetsskötsel som situationell grannsamverkan

På Andersberg har bostadsbolaget satsat på såväl utomhusmiljön som fastigheterna vilket rönt uppskattning bland de boende. Utvärderingen uppmärksammade detta och betydelsen av att fastighetsskötsel, städning och skötsel av planteringar får bli en del av grannsamverkan. Fastigheter och områden som signalerar att här bor personer som bryr sig om sitt boende, verkar enligt Grevholm (2000), inte lika ofta bli utsatta för skadegörelse, som områden som signalerar förfall och att ingen bryr sig. Detta gäller även grannsamverkansskyltar i området. En nedklottrad och söndrig skylt ger fel signaler.

Att utveckla fastighetsskötseln som en del av grannsamverkan innebar t.ex. på Sörse att lampor i utomhusarmaturen byts när de tjänat ut och att skadegörelse åtgärdas snabbt. Det kan vidare handla om att byta ut lås, säkra fönster och dörrar, sektionera förrådsutrymmen i källare och på vindar, röja buskage, förbättra belysningen och liknande åt-

gärder. Integreringen av skötsel av planteringar och fastigheter i grannsamverkan underlättades på Sörse genom att den utfördes av egen anställd personal. De anställda har ansvar för tryggheten och trivseln i området, och ser som sin uppgift att samarbeta med de boende och hålla sig informerade om deras önskemål. Genom att de var anställda av bostadsbolaget blev de också en viktig länk till hyresgästerna och grannsamverkan. De lämpar sig väl för detta genom att de representerar yrkeskategorier som kan röra sig fritt i området och fånga upp signaler om att det är problem i någon del av bostadsområdet.

Grannsamverkan och normer

Ett socialt nätverk bildades inom grannsamverkan i Kungsmarken av polis, bostadsbolag, skola, gruppboende, socialtjänst, fältgrupp, hyresgästföreningen och kommunikationer för att hantera ungdomar som upplevdes som störande av övriga boende (Robertson, 2010). Uppslutningen kring gemensamma normer och värderingar kan fungera korrigering när den identifierar grupper vars beteenden verkar avvika eller störande. Vi har under intervjuerna med de boende noterat att det finns en rad grupper som kan upplevas som ”de andra” i förhållande till övriga hyresgäster. Däremot har vi inte funnit stöd för att grannsamverkan skulle förstärka ett vi-och-dom tänkande. Snarare verkar den ha en integrerande funktion i grannskapet.

Det finns en rad grupper som hyresgäster på Sörse vid något tillfälle under intervjuerna benämnt i betydelse ”de andra” i något sammanhang. Det gäller ”invandrare”, ”ungdomar”, ”gäng”, ”personer med psykiska funktionshinder”, ”dem vars hyra betalas av socialförvaltningen” och ”uteliggare”. Det förekommer att ”de andra” i berättelser blir ett slags markörer för ett skifte i bostadsområdet från bra till sämre, eller omvänt.

”Förr var det mycket folk ute på kvällarna så gamlingarna vågade gå ut. Det var bättre förr. Nu har det kommit flyktingar med mer konflikter i bagaget, men de senaste åren har det lugnat sig. Det finns inga platser på Andersberg jag undviker”

Av intervjuerna framgår dock att det finns en vilja att närma sig dessa grupper. På Andersberg uppfattas detta som ett inslag i ”Andersbergsidentiteten”. Det stöd av kommunen som det rapporterades om från Kungsmarken, har inte förekommit vare sig på Sörse eller på Andersberg. Regionala och lokala media har däremot haft en aktiv roll

och uppmärksammat grannsamverkan. Särskilt betydelsefullt var detta vid etableringen av grannsamverkan på Sörse. Det bidrog till att höja statusen hos grannsamverkan.

Att grannsamverkan på Andersberg drevs av bostadsbolaget uppskattades av några intervjupersoner. På Sörse gick åsikterna isär om bostadsbolagets roll i grannsamverkan. Det fanns en uppfattning om att känsliga uppgifter om enskilda hyresgäster snarare borde hanteras av bostadsbolagets anställda än av enskilda grannsamverkare. Detta uppfattades som mindre hotande och integritetskränkande.

Grannsamverkan som uthålligt platsinriktat polisarbete

Polisen har en central roll i grannsamverkan. Vi menar att grannsamverkan inte kunnat initieras utan eldsjälarna inom polisen. Det stöd grannsamverkarna på Sörse upplever sig ha haft av polisen är den bästa garanten för att grannsamverkan inte övergår till att bli en semipolisiär verksamhet eller utvecklas till ett medborgargarde. Det kan dock vara svårt för polisen att hitta en roll som är rimlig utifrån arbetssituationen. Polisens möjlighet att beivra och/eller klara upp brott är beroende av allmänhetens och grannsamverkans ”ögon och öron”, men insatserna i grannsamverkan måste vägas mot andra arbetsuppgifter.

Det verkar, säger Johanna Stakeberg Länsförsäkringar Halland, ”...som om de boende har hittat sin roll i grannsamverkan medan polis, bostadsbolag och försäkringsbolag fortfarande söker sina. Det är något som vi ofta talar om inom grannsamverkan.” Det gäller inte minst polisen som ska ta ett tydligare ansvar utan att närmare ha preciserat vad detta innebär.

Polisens medverkan har varit viktig både på Sörse och på Andersberg vid etablering av grannsamverkan, men också vid utbildning av grannsamverkare. Det är särskilt viktigt att de boende som ska gå rundor och patrullera i ett område lär sig var gränsen går mellan deras uppdrag och polisens. Det har också visat sig att polisen kan vara en bra samarbetspartner när det gäller att lösa konflikter som kan uppstå med alltför nitiska grannsamverkare.

I Brå:s rapport 2010:11 ”Platsens betydelse för polisarbete” av Weisburd med flera riktas uppmärksamheten mot att brottsligheten är högre på vissa platser än andra. I rapporten hävdas med stöd i tidigare forskning att det går att identifiera vissa ”mikro-högriskplatser” för brott som är förhållandevis stabila över tid och att poliser och andra tjäns-

temän i ökad omfattning borde ägna sig åt att identifiera, analysera och hantera problemen på dessa platser. Vi delar den uppfattningen. Att platsinriktade insatser enbart skulle leda till att kriminaliteten flyttar vidare till andra platser avvisas i Brå:s rapport 2010:11 med hänvisning till färska studier.

De täthetskartor över brott som polisen använder sig av är, trots sina brister, ett användbart hjälpmedel i det arbetet. De platser som identifieras blir dock ofta för många för att kunna övervakas enbart med patrullerande poliser. Platsinriktat polisarbete förutsätter därför att polisens metoder utökas och inkluderar medverkan från personer och grupper som befinner sig på plats. Grannsamverkan har enligt vår mening visat sig vara ett exempel på lågintensivt och uthålligt platsinriktat polisarbete med medverkan av omgivningen.

Ett alltför snävt fokus på mikro-högrisk-platser riskerar dock att de polisiära insatserna förblir reaktiva och endast reagerar på platser efter att kriminaliteten bitit sig fast i området. Ett mer proaktivt synsätt skulle innebära att grannsamverkan i ökad omfattning skulle utgå från en samlad bedömning i samhället av var insatsen kan komma att behövas, och vilka näraliggande områden som borde länkas samman för bästa effekt.

6.11 Grannskapsprevention – balans mellan social och situationell brottsprevention

Grannskapsprevention kan ses som en kombination av såväl social som situationell brottsprevention, men den tillför även ett ”grannskapsperspektiv”. Det är grannskapets resurser som ska mobiliseras i ett arbete som utgår från lokala förhållanden och kultur. Det handlar om att öka de boendes engagemang och deras känsla av social samhörighet och delaktighet i området och samhället. Genom social samvaro kan anonymiteten minska och fler lära känna varandra, vilket bidrar till ökad informell social kontroll och ökad trygghet. Inslagen i den sociala brottspreventionen har sannolikt bidragit till att satsningen på grannsamverkan i flerfamiljshus varit uthållig och nu på Sörse är inne på sitt sjätte år och på Andersberg på sitt femte år.

Grannsamverkan förutsätter ett brett engagemang bland de boende och detta upprätthålls i första hand genom gemensamma aktiviteter. En bred ansats som innefattar många aktiviteter utöver de som förebygger brott är sannolikt mer uthållig genom att

den ger fler möjlighet att engagera sig inom sitt intresseområde. En alltför bred ansats riskerar dock att på sikt förlora sitt fokus på brottsprevention.

6.12 Grannsamverkans framgång och uthållighet

Grannsamverkan har visat sig vara både framgångsrik och uthållig såväl på Sörse som på Andersberg. En anledning är att den har fått växa fram organiskt i båda stadsdelarna utifrån sina skilda lokala förutsättningar. En utveckling som lett till en balans mellan social och situationell brottsprevention. Vi har identifierat några grundläggande förhållanden, förutom förekomsten av brott i områdena, som vi menar krävdes för att etablera grannsamverkan:

- Eldsjälar
- Engagerade grannar
- En lokal identitet knuten till området
- Kunskap om grannsamverkan
- Struktur och organisation
- Stödjande funktioner som polis, bostadsbolag och försäkringsbolag

De organisatoriska lösningarna har visat sig vara uthålliga, på Sörse genom att de tar vara på de boendes engagemang, och på Andersberg genom att grannsamverkan har integrerats i HFAB:s verksamhet. Andra förhållanden som bidragit till uthållighet är utbudet av betydelsefulla roller som grannsamverkare kan ikläda sig. Rollerna utgår från grannsamverkans funktioner som vi uppfattat dem:

- Brottsförebyggande
- Trygghetsskapande
- Hälsofrämjande
- Brottsofferstödjande

Rollerna bidrar till erkännande och uppskattning av grannarna, både när det gäller att organisera sociala aktiviteter för gemenskap, gå rundor i grannskapet, samtala med grannar och föra protokoll över åtgärder för att förhindra brott och brand. De bidrog till att ge grannsamverkare ett erkännande och en känslomässig belöning som motiverar ett fortsatt engagemang.

Till framgångsfaktorerna hör att man som hyresgäst ges möjlighet till delaktighet i bostadsområdets utveckling. Till dessa hör även ett tydligt rättighetsperspektiv som beto-

nar de boendes rätt till en god boendemiljö fri från brott och skadegörelse i samverkan med polis, försäkringsbolag och bostadsbolag. För att framgångsrikt kunna hävda sina rättigheter har vi identifierat några centrala egenskaper hos aktörerna inom grannsamverkan:

- Tilltro till den egna och grannarnas förmåga att värna sitt område mot brott och skadegörelse och att kunna främja gemenskap och trygghet
- Förmåga att mobilisera människor och omgivningens resurser inom grannskapet
- Förmåga att bygga hållbara alternativ som inte blir sårbara t ex beroende på ökande kostnader eller beroende på att grannsamverkan enbart vilar på ett fåtal eldsjälar

Referenser

- Bennet, T. (1989) Factors Related to Participation in Neighbourhood Watch Schemes. *British Journal of Criminology*, 29:3, sidorna 207-218.
- Bennet, T.H., Holloway, K.R. & Farrington, D.P. (2008) *Grannsamverkans effekter på brottsligheten. En systematisk forskningsgenomgång*. BRÅ rapport 2008:9.
- Castells, M (1997). *Informationsåldern. Ekonomi, samhälle och kultur. Identitetens makt*. Göteborg: Daidalos.
- Ehn, S. (1996). *Familj och grannar i byggd miljö*. Stockholm: Kungliga Tekniska Högskolan.
- Ewles, L. & Simnett, I. (2005) *Hälsoarbete*. Lund: Studentlitteratur
- Grevholm, E. (2000) *Grannsamverkan. Lokalt brottsförebyggande arbete. Idéskrift 6*. BRÅ-rapport 2000:22.
- Husain, S. (1990). *Neighbourhood Watch and Crime: An Assessment of Impact*. London: Police Foundation.
- Hyresgästföreningen och Karlskronahem.
- Putnam, R. D. (2000) *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster.
- Reizer, A. (2007) Factors Predicting Satisfaction and Persistence in Neighborhood Watch Volunteering. *Social Issues in Israel*. 1:3, sidorna 76-102.
- Rikspolisstyrelsens syn på polisens roll i grannsamverkan. (<http://www.bra.se/>)
- Robertsson, A. (2010) *Grannsamverkan i Kungsmarken*. Slutrapport.
- Rudert, M. (2010) *Kartläggning inom ramen för Grannsamverkansprojekt i Hofors kommun 2010*. Hofors kommun.
- Sherman, L.W. och Eck, J. (2002). Policing for crime prevention. I L.W. Sherman, D.P. Farrington, B.C. Welsh och D.L. MacKenzie (red.). *Evidencebased Crime Prevention*. London: Routledge.
- Svensk polis Årgång 2009 nr 9 Stockholm: Svensk polis.
- Svensson, O. & Hallberg, L.-M. (2010) *Jakten på hälsa, välbefinnande och livskvalitet*. I L. R.-M. (Red.) *Hälsa & Livsstil. Forskning och praktiska tillämpningar*. Lund: Studentlitteratur.
- Weisburd, D., Telep, C.W. & Braga, A.A. (2010) *Platsens betydelse för polisarbete. Empiriskt stöd och policyrekommendationer*. Stockholm: BRÅ:s rapport 2010:11

Bilaga 1, Metod appendix

I denna bilaga presenteras metoder som använts inom följeforskningen för att samla in och analysera det material som diskuteras i rapporten. Denna baseras på en empiri som samlats in med hjälp av en enkät, lokal statistik, observationer, kvalitativa intervjuer med boende, nyckelpersoner och personal, samt rapporter och annan dokumentation. Syftet med analysen är att belysa i vilken omfattning Grannsamverkan lyckats uppnå målen med verksamheten och att dokumentera erfarenheter som är av värde för den fortsatta verksamheten eller för andra.

Det finns många olika sätt att organisera mänsklighetens vetande och kunskap. Detta uppmärksammas av Wittgenstein (1992) i hans "Filosofiska undersökningar". Han utgår när han ska beskriva detta från hur vi lägger pussel. Först sorterar vi pusselbitarna i olika kategorier för att skapa överblick innan vi lägger dem på plats. I utvärderingen av grannsamverkan har vi gått tillväga på liknande sätt och fogat samman vad som framkommer ur intervjuerna, av enkäten med lokal polisstatistik och den övriga dokumentation som förelåg. Utifrån dessa data konstruerades sedan en överblick över "pusslet" grannsamverkan för att i forskargruppen kunna beskriva och analysera insatser och resultat.

Litteraturstudier

Den första insatsen utgjordes av en genomgång av forskningsläget, vilket underlättades av att Brå nyligen låtit genomföra en sammanfattning av forskningsläget i Brå rapport 2008:9 "Grannsamverkans effekter på brottsligheten" (Bennett m.fl. 2008). Det var utifrån litteraturgenomgången av forskningsläget som utvärderingens frågeställningar fick sin nuvarande utformning. I genomgången ingick även rapporter från olika avslutade grannsamverkansprojekt som redovisats till Brå.

Observationer

Inom ramen för utvärderingen har deltagande observationer genomförts i anslutning till intervjuerna. De fältanteckningar som förts från observationerna har i första hand använts för att skapa förståelse för grannsamverkan och dess sammanhang. Taylor och Bogdan (1984) menar att fördelen med observationer är deras omedelbarhet. Observationer behöver inte förlita sig till andras utsagor, utan de kan direkt utgå från deras bete-

enden. Medan intervjuer alltid återger upplevelser i andra hand ger observationer direkta erfarenheter av det som studeras. Observationerna blir därmed inte heller färgade av intervjupersonens ansträngningar att göra ett gott intryck på intervjuaren. Det samspel som observeras bär vardagens kännetecken. Det som sker har inte heller provocerats fram utan det speglar en opåverkad del vardagstillvaron. I rapporten återges en observation från ett möte med kontaktpersoner inom grannsamverkan i Andersberg.

Enkätundersökningen

Den kvantitativa undersökningen genomfördes som en surveyundersökning, bestående av en enkät med i huvudsak fasta svarsalternativ och några öppna frågor (Denscombe, 2009). Ett strategiskt beslut som togs var att genomföra enkäten genom att knacka dörr i de båda bostadsområdena Sörse och Andersberg, och låta en vuxen person i varje hus håll få besvara frågorna. Andersberg i Halmstad är ett område där många enkäter genomförs och utan ett personligt besök skulle det ha varit svårt att samla in ett användbart material. I Andersberg uppgick andelen hyresgäster med utländsk bakgrund till 57 procent. Den var betydande även i Sörse. Personliga besök var tänkta att begränsa bortfallet på grund av språksvårigheter.

Enkätens utformning

Enkäten tog först upp ett antal bakgrundsfrågor som ålder, kön, hur länge man bott i bostadsområdet, utländsk bakgrund etc. Sedan följde frågor kring två centrala teman för enkäten nämligen trygghet och engagemang i grannsamverkan och boendet. Syftet med frågor kring dessa teman var att belysa vilken förankring grannsamverkan har, hur utbrett engagemanget var och hur de boende upplever tryggheten i sitt område.

Inom temat trygghet utformades frågor om upplevelsen av trygghet för sin person, sina barn, sin lägenhet och sina tillhörigheter. Temat engagemang berörde motiven att delta i grannsamverkan, hur utbredd kunskapen om grannsamverkan var och vad som kännetecknade de som valt att delta aktivt i grannsamverkan. Vi ville även undersöka vilka hinder som uppgavs för att inte engagera sig i grannsamverkan.

Vi valde att operationalisera begreppen trygghet och engagemang (Bryman, 2002) genom att respondenterna fick sätta sig in i och ta ställning till påståenden som berörde konkreta situationer kopplade till begreppet trygghet. Vi använde oss av attityd- eller åsiktsfrågor på en ordinalskala (Trost, 2007).

Inom temat engagemang ville vi ta reda på vad som kännetecknade de personer som valt att delta i grannsamverkan och deras motiv till detta. Graden av engagemang knöts till frågor som ”*Känner du till grannsamverkan?*”, ”*Går du på möten?*” och ”*Är du kontaktombud?*” Frågorna kopplade till engagemang syftade även till att få reda på vad som kännetecknade personer som uppgav att de var aktiva respektive inte deltog i grannsamverkan.

Boende som valt att inte delta i grannsamverkan

I både Sörse och Andersberg finns det boende som inte medverkar aktivt i grannsamverkan. Vi har valt att undersöka även dessa personers uppfattning kring trygghet, hur det kommer sig att de inte är delaktiga, och om det finns något som skulle få dem att vilja vara mer delaktiga. Även om förutsättningarna skiljer sig åt mellan Sörse och Andersberg för dem som ville vara delaktiga gavs frågorna en enhetlig utformning. I Sörse byggde deltagande helt och hållet på personens vilja att delta och hur detta togs emot bland de redan aktiva inom grannsamverkan. I Andersberg utsågs kontaktombud av bostadsbolaget för varje trappuppgång som ingick i grannsamverkan. Utöver dessa ingick kontaktombud för trappuppgångar som skulle komma att ingå i grannsamverkan.

Samtliga respondenter i surveyundersökningen fick besvara frågorna kring tryggheten i området, och därefter fick de som inte var delaktiga i grannsamverkan ta ställning till en rad frågor i slutet av enkäten. De gavs tillfälle att motivera varför de valt att inte delta i grannsamverkan och berätta vad som skulle kunna få dem intresserade. Svarsalternativen på dessa frågor var öppna för att få fram respondenternas åsikter. Respondenterna fick även svara på om de visste var de kunde vända sig för att få information om grannsamverkan.

Urval och insamling av data

Det urval som gjordes av respondenter för att besvara enkäten utgick från ett urval av hushåll eller lägenheter. I Sörse valdes dessa trappuppgångsvis från olika delar av området. Urvalet kom att innefatta 300 av möjliga 872 hushåll eller lägenheter. Totalt fick vi in svar från 249 personer. Åldersmässigt speglade de situationen i området bortsett från att inga under 18 år eller över 74 blev intervjuade. Däremot var andelen kvinnor som besvarade enkäten 12 procentenheter fler än förväntat. Andelen med utländsk bakgrund som besvarade enkäten uppgick till 31 procent vilket också var högre än förväntade 20 procent. Skevheten i materialet kan delvis förklaras av att överrepresenterade grupper i hög utsträckning var hemma när dörrknackningen genomfördes från middags-tid till kvällstid mellan den 29 november och den 1 december 2010. Både kvinnor och personer med utländsk bakgrund upplever sig otrygga i något högre utsträckning än

andra, vilket kan ha påverkat resultatet. Kvinnor som deltar i grannsamverkan uppger i något högre utsträckning än män att de är aktiva på möten.

De boende var förberedda på dörrknackningen och genomförandet av enkäten genom ett informationsbrev som delats ut av grannsamverkare. Det innebar att hyresgästerna kände till att det skulle ske en utvärdering av grannsamverkan. De som behövde hjälp med att besvara enkäten fick det. Vi hade försetts med nycklar och en karta över området för att orientera oss. Vi togs väl emot och de flesta verkade tycka att det var intressant att få besvara frågorna.

Andersberg är visserligen ett större bostadsområde, men grannsamverkan har endast börjat i vissa fastigheter. Bostadsbolaget ville vinna erfarenheter av grannsamverkan innan den skulle introduceras i hela området. Grannsamverkan innefattade 486 hyresgäster i 16 trappuppgångar på höghusen i Andersberg. Anslaget som satts upp i trappuppgångarna för att informera om dörrknackningen och genomförandet enkätundersökningen hade endast uppmärksamats av ett fåtal. Även från lägenheter där det hördes att någon befann sig togs det inget initiativ till att öppna dörren. Enkäten och dörrknackningen genomfördes under vecka 48.

248 hyresgäster besvarade enkäterna. Åldersmässigt speglade de svarande situationen i området bortsett från att inga under 18 år eller över 74 blev intervjuade. Andelen med utländsk bakgrund som besvarade enkäten uppgick till 49 procent vilket ska jämföras med förväntade 57 procent. Något som kan ha påverkat resultatet. Fördelningen män och kvinnor motsvarade det förväntade.

Analys av enkäten

Hammersly och Atkinson (1997) hävdar att analysprocessen kan beskrivas som att aktivt konstruera en verklighet ur det material som samlats in. Merriam (1994) beskriver denna process som en kombination av närhet och öppenhet inför materialet och distansering genom ansträngningarna att se mönster i detta. Mills (1971) betonar i ”Den sociologiska visionen” betydelsen av att förankra analysen av olika sociala fenomen i en kontext. Det innebär att grannsamverkan måste förstås i de sammanhang som de befinner sig i Sörse respektive Andersberg. De som nyligen flyttat till ett bostadsområde har självfallet en något annorlunda bild av denna jämfört med dem som har längre erfarenhet.

Analysen av grannsamverkan måste relateras till sitt organisatoriska och sociala sammanhang. Grannsamverkan måste för att uppnå sina mål tas väl emot av omgivningen. I utvärderingen granskas förankringen av grannsamverkan i respektive stadsdel.

Internt bortfall

Data matades in i SPSS för statistisk analys som gjordes utifrån frekvenstabeller och bivariat analys i form av korstabeller och analys av samband mellan olika variabler. Det interna bortfallet på enstaka frågor i enkäten var lågt på grund av att antalet frågor hölls nere och att respondenterna haft möjlighet att fråga någon intervjuare till råds, vilket också utnyttjades av flera respondenter.

Reliabilitet och validitet i enkätundersökningen

Med reliabilitet avses att en undersökning är pålitlig och att skilda forskare oberoende av varandra skulle komma fram till samma resultat. Trost (2010) menar att en förutsättning för detta är att mätningarna är noggranna och precisa. En enkät med fasta svarsalternativ begränsar felen vid tolkningen, samtidigt som respondenten kan provoceras att avge svar som saknar täckning i deras erfarenheter. Att sätta ett kryss eller en ring för ett visst alternativ kräver inte samma eftertanke som att avge ett svar på öppna frågor. De förklaringar och råd som respondenterna erhöll kan även de ha påverkat respondenterna.

Med validitet avses giltigheten hos mätinstrumenten, att enkäten verkligen mäter vad den avser att mäta. Det förutsätter, enligt Trost (2010), att frågorna i enkäten är begripliga. Trots våra ansträngningar ställde hyresgästernas frågor kring enkäten oss medvetna om att frågor kan uppfattas på många sätt. Vi menar dock att vårt stöd vid ifyllandet bidrog till att höja validiteten hos undersökningen.

Kvalitativa intervjuer

Olika former av kvalitativa intervjuer kompletterade varandra, retrospektiva intervjuer blickade tillbaka på när hyresgästen flyttade till bostadsområdet och ställde frågor om hur bostadsområdet var då, vilka motiven var att flytta dit och hur området förändrats över tid och vad dessa förändringar inneburit. Genom nätverkskartor kunde hyresgästernas umgänge och relationer belysas. Intervjuer med nyckelpersoner inom polisen, Länsförsäkringar Halland och bostadsbolagen i Sörse och Andersberg gav information om hur grannsamverkan utformades i respektive bostadsområde. Vissa intervjuer inriktades på enskilda personers strategier för ökad trygghet. Genom att i vissa intervjuer

anlägga ett socialgeografiskt perspektiv undersöktes hur området användes under skilda tider på dygnet, och om det fanns några hinder för att vistas på vissa platser i bostadsområdet.

Sammanlagt genomfördes 38 intervjuer på Sörse och Andersberg. När det gäller kvalitativa intervjuer är det mättnad som avgör hur många intervjuer som ska göras. När ytterligare intervjuer inte längre tillför något anses mättnad ha uppnåtts. De resurser som avsatts för ytterligare intervjuer har istället använts för att genomföra enkätundersökningen på sätt som beskrivits. De intervjuer som var mest givande verkar i efterhand ha varit de som utvecklats till något av ett samtal. Ofta har dessa samtalsintervjuer täckt in de olika aspekter som de skilda intervjuformerna varit inriktade på. De var också väl anpassade efter många hyresgästers vilja att berätta sin historia.

Intervjuerna har transkriberats i valda delar och analyserats utifrån sitt innehåll. De har kodats i olika kategorier och sedan diskuterats i hela forskargruppen där fokus legat på att ge dem mening i förhållande till utvärderingens syfte och frågeställningar. Ett arbete som skett kontinuerligt och mot slutet av år 2011 och början av år 2012 mer koncentrerat.

Analysen av det insamlade materialet har även pågått i anslutning till andra aktiviteter som forskargruppen, eller delar av den, deltagit som en konferens kring grannsamverkan som Brå kallat till, ett studiebesök av grannsamverkan i Västerås, i samband med deltagandet med en poster på en mäsä i globen kring trygghetsskapande aktiviteter, möten i SABO:s regi m.m.

Redovisning och analys av informanternas berättelser

De berättelser som konstrueras ur intervjusituationens samtal bär sannolikt spår av både den intervjuade och intervjuaren. Att inta en hållning som är icke-värderande, sensitiv och respektfull gentemot den intervjuade är, menar Merriam (1994) avgörande för intervjuens kvalitet. Gemensamt för många av informanterna verkar vara en vilja att dela med sig av sina erfarenheter. Dexter (1970) menar att intervjuer många gånger kan upplevas som något positivt även av dem som intervjuas. Vår erfarenhet är att många informanter uppskattar möjligheten att diskutera sina tankar och erfarenheter med en intresserad intervjuare.

Kännetecken på en bra kvalitativ intervju är, enligt Starrin och Renck (1996), att denna innehåller ett begripligt och sammanhängande resonemang inom relevanta livsområden. Att skapa en ostörd samtalssituation, även när intervjuerna genomförs på offentliga platser antogs bidra till en bra intervju. En bra kontakt med intervjupersonen ses som en förutsättning för att denne ska berätta om sin situation.

Utdrag ur genomförda intervjuer har fogats in i respektive kapitel. De återges i långa sammanhängande stycken för att läsaren skall kunna göra sig en rättvisande bild av informanternas åsikter, med de ambivalenser och motsägelser som uttrycktes under intervjun.

Jämförande av brottsstatistik över tid

Brottsförebyggande rådet diskuterar på sin hemsida (www.bra.se) tolkningen av brottsstatistik. Där hävdas att jämförelser av brottsutvecklingen över tid inte påverkas av den dolda brottsligheten. Det har, menar man, ingen betydelse om den är liten eller stor. Det avgörande är om andelen förhåller sig någorlunda konstant. Kan vi anta att det skulle vara fallet ger den anmälda brottsligheten en korrekt bild av den faktiska brottslighetens utveckling. Sannolikheten för detta varierar med vilken brottstyp som studeras. Vissa brottstyper uppvisar större variationer i anmälningsbenägenhet än andra. För de brottskategorier vi utgått från, tillgrepps- och stöldbrott samt skadegörelsebrott kan vi anta att utvecklingen av de anmälda brotten visar relativt bra hur den faktiska brottsligheten utvecklas. När det gäller vårt val av brott mot person, bland annat misshandel, påverkas denna i högre grad av att människors benägenhet att anmäla brotten.

Polisens statistik (RAR) över anmälda brott har använts för att försöka avgöra i vilken omfattning grannsamverkan haft någon påverkan på brottsligheten. De brott som valts är brott mot person, tillgrepp och skadegörelse. Spaningsbrott och andra brott som inte direkt kan relateras till grannsamverkan har valts bort. För att försöka minska inflytandet från enstaka år har utvärderingen jämfört statistik för åren 2005-2010. Genom att anlägga en baslinjeansats jämförs brottsligheten före och efter att grannsamverkan etablerats i Sörse respektive Andersberg. I rapporten görs detta genom att jämföra brottsligheten året före grannsamverkan med den som förelåg i december år 2010. Vidare jämförs den genomsnittliga brottsligheten för åren före respektive efter att grannsamverkan har etablerats.

Genom att konstruera ett index för brottsnivån år 2005 har förändringar över tid kunnat avläsas. Här jämförs dessa index för brottsutvecklingen på Sörse respektive Andersberg med index för brottsutvecklingen i riket för samma brottskategorier. Brottsutvecklingen i riket bygger på statistik från Brå:s hemsida. Index för riket utgår även det från år 2005. Jämförelse med brottsutvecklingen i riket sker för att kunna analysera i vilken omfattning förändringen på Sörse och Andersberg kan antas vara en följd av grannsamverkan eller ett resultat av normalt förekommande variationer i brottsligheten. Jämförelserna mellan index anger graden av samvariation mellan brottsutvecklingen i riket jämfört med den i Sörse respektive Andersberg över tid.

Tabell 4. Jämförelser av samvariation mellan index för brotten tillgrepp, skadegörelse och brott mot person på Sörse med index för samma brott i riket, åren 2005-2010

År	Totalt Sörse	Index Sörse	Index riket	Sörse jämfört med riket
2005	199	100	100	0
2006	131	66	96	-30
2007	175	88	98	-10 Före grannsamverkan
2008	138	69	98	-29 Etableringsår
2009	110	55	96	-41
2010	82	41	89	-48

Grannsamverkan etablerades snabbare på Sörse som är ett mindre bostadsområde än Andersberg. Efter år 2008 var den fullt utbyggd.

Tabell 5. Jämförelser av samvariation emellan index för brotten tillgrepp, skadegörelse och brott mot person på Andersberg med index för samma brott i riket, åren 2005-2010

År	Totalt Andersberg	Index Andersberg	Index riket	Andersberg jämfört med riket
2005	444	100	100	0
2006	395	89	96	-7
2007	500	113	98	15
2008	400	90	98	-8*
2009	385	87	96	-9*
2010	309	70	89	-19

* Kommentar: På Andersberg etableras grannsamverkan stegvis under år 2008 och 2009 och det är först under senare halvan av år 2009 den fått en mera utbredd täckning.

Den mest markanta skillnaden mellan Index för brottsutvecklingen i Andersberg jämfört med Index för riket erhöles för år 2010 när grannsamverkan var etablerad.

Med tanke på att de områden som studeras är små har statistiken tolkats restriktivt. Enstaka händelser kan medföra stora förändringar och det skulle krävas längre undersök-

ningsperioder för att säkerställa att resultaten inte lika gärna skulle kunna förklaras av slumpen.

Metodtriangulering

De metoder som används för att undersöka sociala fenomen som grannsamverkan upplevs ofta som otillräckliga. Medan en metod bidrar till att rikta uppmärksamheten mot vissa aspekter av verkligheten, riskerar andra aspekter att förbigås helt. Enbart kvantitativa metoder som enkäter eller strukturerade intervjuer med fasta svarsalternativ räcker sällan för att belysa sociala fenomen, i synnerhet inte om dessa är ambivalenta och mångtydiga till sin karaktär. Vid dessa tillfällen kan en kombination av olika metoder visa sig vara nödvändig. Det brukar beskrivas som metodtriangulering (Svensson och Starrin, 1996; Merriam, 1994; Reichardt och Cook, 1979; Jick, 1979; Trend 1979). Fördelen med metodtriangulering är att den ger data som endera kan komplettera eller bekräfta varandra (Svensson och Starrin, 1996; Merriam, 1994; Brewer och Hunter, 1989). Andersson (1991) beskriver fördelarna med metodtrianguleringen sålunda:

”Det strukturerade intervjuformuläret döljer motsättningar och framhäver det otvetydiga svaret. Observationen framhäver det synliga, men bara inom ett visst synfält. Samtalen och texten förmedlar tolkningar av verkligheten. Statistiken mäter det som kan mätas.” (Andersson, 1991, sidan 35)

Triangulering kritiseras för att den bortser från att skilda teorier och ur dessa härledda begrepp och metoder i själva verket är uttryck för djupgående skillnader i synsätt och värderingar. Den bedömning som gjorts är dock att fördelarna överväger. Kvantitativa metoder bidrar med kvantifieringar av olika sociala förhållanden i antal och frekvenser, medan kvalitativa metoder bidrar till att skapa mening och förståelse med hjälp av ord (Svensson och Starrin, 1996).

Den lokala brottsstatistiken har använts för att följa effekterna av grannsamverkan över tid. Utan denna skulle berättelser i intervjuerna ha reducerats till abstrakta anekdoter. Men utan den bredare belysning och djupare förståelse av processen som intervjuerna bidrar med skulle det insamlade materialet ha mist något av sitt förklaringsvärde.

Forskningsetiska ställningstaganden

Enkäten utformas och genomförs av studenter med vägledning från ordinarie lärare och forskargruppen med företrädare för polisen, bostadsbolagen i respektive kommun,

Länsförsäkringar Halland och Högskolan i Halmstad. De intervjuer som genomfördes utgår från semistrukturerade intervjumallar, vilka gav stort utrymme för informantens egna funderingar. Fyra veckor ägnades inledningsvis åt utarbetande av intervjumanualer, rekrytering och utbildning av intervjuare. Arbetet aktualiserar vissa forskningsetiska frågeställningar.

Informanternas medverkan förutsätter informerat samtycke. Detta inhämtades i två steg. Först gav informanterna sitt samtycke till att låta sig intervjuas till en ”gatekeeper” inom grannsamverkan på respektive bostadsområde. Även om samtliga informanter på det viset redan lämnat sitt samtycke tillfrågades de ännu en gång av intervjuaren. Informanterna tillförsäkrades vid det tillfället att de inte behövde motivera eventuella beslut att inte delta och att detta inte skulle påverka deras ställning i projektet. De informerades även om att de skulle få vara anonyma och att deras namn inte skulle förekomma i utvärderingen. Istället används genomgående fingerade namn med undantag för de ansvariga hos polisen, bostadsbolagen och Länsförsäkringar Halland. Inga registerdata har använts.

Referenser

- Andersson, B. (1991) *Att förstå drogmissbruk. Praktiken, situationen, processen*. Lund: Arkiv förlag.
- Bennet, T.H., Holloway, K.R. & Farrington, D.P. (2008) *Grannsamverkans effekter på brottsligheten. En systematisk forskningsgenomgång*. BRÅ rapport 2008:9.
- Brewer, J. & Hunter, A. (1989) *Multimethod Research: A Synthesis of Styles*. Newbury Park: Sage.
- Bryman (2002) *Kvantitet och kvalitet i samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur.
- Denscombe, M. (2009) *Forskningshandboken för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.
- Dexter, L. A. (1970) *Elite and Specialized Interviewing*. Evanston Illinois: Northwestern University Press.
- Hammersley, M. & Atkinson, P. (1997) *Ethnography Principles in Practice*. London & New York: Routledge.
- Jick, J. D. (1979) Mixing qualitative and quantitative methods: Triangulation in action. *Administrative Science Quarterly*, 24, sid. 602-611.
- Merriam, S. B. (1994) *Fallstudien som forskningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.
- Mills, C.W. (1971) *Den sociologiska visionen*. Stockholm: Prisma.
- Reichardt, C. S. & Cook, T. D. (1979) Beyond Qualitative versus Quantitative Methods. I C. S. Reichardt & T. D. Cook (Red.) *Qualitative and Quantitative Methods in Evaluation Research*. Beverly Hills: Sage.
- Starrin, B. & Renck, B. (1996) Den kvalitativa intervjun. I P.-G. Svensson och B. Starrin (Red.) *Kvalitativa studier i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.
- Svensson, P.-G. och Starrin, B. (Red.) (1996) *Kvalitativa studier i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.
- Taylor, S. J. & Bogdan, R. (1984) *Introduction to Qualitative Research Methods*. New York: Wiley.
- Trend, M. G. (1979) On the reconciliation of qualitative and quantitative analysis. A case study. I C. S. Reichardt & T. D. Cook (Red.) *Qualitative and Quantitative Methods in Evaluation Research*. Beverly Hills: Sage.
- Trost, J. (2010) *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.
- Trost, J. (2007) *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur.
- Wittgenstein, L. (1992) *Filosofiska undersökningar*. Stockholm: Thales.

Bilaga 2 Grannsamverkan

Grannsamverkan har nu funnits i ditt område under några år och vi skulle gärna vilja få reda på vad det betyder för dig som boende i området.

Vi vore tacksamma om du fyller i denna enkät så noggrant du kan.

Under fråga 1 - 7 vill vi veta lite om din bakgrund

1. **Kön?** Kryssa i ditt svarsalternativ

Man Kvinna

☐ ☐

2. **Ålder?**

3. **I vilket land är du född?**

4. **Hur många personer bor i ditt hushåll?** Kryssa i ditt svarsalternativ

En Två Tre eller fler

☐ ☐ ☐

5. **Hur många personer i hushållet är under 18 år?**

6. **Vad är din huvudsakliga sysselsättning?** Kryssa i ett svarsalternativ

Student Arbetar Arbetssökande Pensionär Annat

☐ ☐ ☐ ☐ ☐

7. **Hur länge har du bott i området?**

Nedan ber vi dig ta ställning till följande påståenden genom att kryssa i det svar som stämmer bäst överens med din uppfattning.

Under fråga 8 - 20 vill vi veta lite hur du upplever tryggheten i ditt bostadsområde

8. Jag går hellre tillsammans med någon än ensam i mitt bostadsområde

Håller helt med Håller delvis med Varken eller Tar delvis avstånd Tar helt avstånd

☐ ☐ ☐ ☐ ☐

9. Jag är gärna utomhus i mitt bostadsområde även när det är mörkt

Håller helt med Håller delvis med Varken eller Tar delvis avstånd Tar helt avstånd

☐ ☐ ☐ ☐ ☐

10. Jag låser alltid ytterdörren även när jag är hemma

Håller helt med Håller delvis med Varken eller Tar delvis avstånd Tar helt avstånd

☐ ☐ ☐ ☐ ☐

11. Jag tycker att mina ägodelar är säkra i mitt förråd

Håller helt med Håller delvis med Varken eller Tar delvis avstånd Tar helt avstånd

☐ ☐ ☐ ☐ ☐

12. När jag bara ska gå och slänga soporna behöver jag inte låsa min ytterdörr

Håller helt med Håller delvis med Varken eller Tar delvis avstånd Tar helt avstånd

☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Om du inte har hemmavarande barn gå vidare till påstående nummer 15

13. Jag låter mina barn leka ute i bostadsområdet utan vuxet sällskap

Håller helt med Håller delvis med Varken eller Tar delvis avstånd Tar helt avstånd

☐ ☐ ☐ ☐ ☐

14. Jag låter mina barn gå hem ensamma från busshållsplatsen/fritidsgården/skolan

Håller helt med Håller delvis med Varken eller Tar delvis avstånd Tar helt avstånd

☐ ☐ ☐ ☐ ☐

15. Jag hälsar alltid när jag möter mina grannar

Håller helt med Håller delvis med Varken eller Tar delvis avstånd Tar helt avstånd

☐ ☐ ☐ ☐ ☐

16. När jag ska resa bort ber jag självklart någon granne att ha koll på mitt hem

Håller helt med Håller delvis med Varken eller Tar delvis avstånd Tar helt avstånd

☐ ☐ ☐ ☐ ☐

17. Om jag möter en okänd person i källaren så frågar jag vad personen gör där

Håller helt med Håller delvis med Varken eller Tar delvis avstånd Tar helt avstånd

☐ ☐ ☐ ☐ ☐

18. Om jag ser någon bryta sig in i en bil på parkeringen anmäler jag det till polisen

Håller helt med Håller delvis med Varken eller Tar delvis avstånd Tar helt avstånd

☐ ☐ ☐ ☐ ☐

19. Det känns betryggande att det finns nattvandrare från Grannsamverkan i mitt område

Håller helt med Håller delvis med Varken eller Tar delvis avstånd Tar helt avstånd

☐ ☐ ☐ ☐ ☐

20. Det är dåligt upplyst i mitt bostadsområde

Håller helt med Håller delvis med Varken eller Tar delvis avstånd Tar helt avstånd

☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Under fråga 21 - 30 vill vi ta reda på hur engagerad du är i Grannsamverkan

21. Har du hört talas om Grannsamverkan? *Kryssa i ditt svarsalternativ*

Ja Nej

☐ ☐

22. Är du delaktig i Grannsamverkan? *Kryssa i ditt svarsalternativ*

Ja Nej

☐ ☐

Om du inte är med i Grannsamverkan gå vidare till fråga 31

23. Hur länge har du varit med i Grannsamverkan?

24. Vad fick dig att gå med i Grannsamverkan?

25. Hur blev du informerad om Grannsamverkan? *Kryssa i ett eller flera svarsalternativ*
Granne Kontaktperson Reklam

☐ ☐ ☐

Eget intresse Bostadsbolag Annat

☐ ☐ ☐

26. Är du kontaktombud i Grannsamverkan? *Kryssa i ditt svarsalternativ*

Ja Nej

☐ ☐

27. Går du på Grannsamverkans möten? *Kryssa i ditt svarsalternativ*

Ja Nej Ibland

☐ ☐ ☐

28. Förutom Grannsamverkan, hur ofta har du kontakt med dina grannar?

Kryssa i ditt svarsalternativ

Dagligen Ibland Sällan

☐ ☐ ☐

29. Hur ser du på ditt eget och andras engagemang i Grannsamverkan?

Kryssa i ditt svarsalternativ

Eget engagemang ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Grannar ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Polis ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Kontaktombud ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Försäkringsbolag ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Bostadsbolaget ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

30. Om du tycker att något behöver förändras inom Grannsamverkan, vad skulle det vara?

Du som deltar i Grannsamverkan, tack för din medverkan i denna enkät.

Om du inte är med i Grannsamverkan, gå vidare till fråga 31

31. Hur kommer det sig att du inte är med i Grannsamverkan?

32. a) Vet du vem du skall vända dig till för att få kontakt med Grannsamverkan?

Kryssa i ditt svarsalternativ

Ja Nej

☐ ☐

b) Om nej, vill du att Grannsamverkan skall ge dig information?

Kryssa i ditt svarsalternativ

Ja Nej

☐ ☐

33. Vad skulle göra dig mer intresserad av att delta i Grannsamverkan?

Tack för din medverkan!

Bilaga 3 Statistik

Anmällda bostadsbrott i Hallands län, Halmstad och Varberg, åren 2006, 2008 och 2010

	År			Förändring i procent mellan	
	2006	2008	2010	2006 och 2010	2008 och 2010
Hallands län					
I bostad (lägenhet & villa)	619	719	843	36	17
Villa/radhus	421	518	618	47	19
Lägenhet	198	201	225	14	12
Halmstad kommun					
I bostad (lägenhet & villa)	226	279	308		10
Villa/radhus	109	153	163		7
Lägenhet	117	126	145		15
Varberg kommun					
I bostad (lägenhet & villa)	64	80	99	55	
Villa/radhus	42	65	81	93	
Lägenhet	22	15	18	-18	

Anmällda våldsbrott, hot- och kränkingsbrott samt skadegörelsebrott, åren 2006, 2008 och 2010 i Hallands län, Halmstad och Varberg

	År			Förändring i procent mellan	
	2006	2008	2010	2006 och 2010	2008 och 2010
Hallands län					
Våldsbrott	2 690	3 028	2 861	6	-6
Hot-, kränkings- och frihetsbrott	3 280	4 030	4 058	24	1
Skadegörelse (inkl. mordbrand)	3 775	4 203	3 491	-8	-17
Halmstad kommun					
Våldsbrott	1 095	1 210	1 150		-5
Hot-, kränkings- och frihetsbrott	1 260	1 551	1 310		-16
Skadegörelse (inkl. mordbrand)	1 495	1 447	1 210		-16
Varberg kommun					
Våldsbrott	472	598	480	2	
Hot-, kränkings- och frihetsbrott	571	591	567	-1	
Skadegörelse (inkl. mordbrand)	713	778	576	-19	

Källa: Brottsförebyggande rådet, Leif Petersson, Stockholm den 24 januari 2012